

BES^eDA

E L E K T R O N S K A   K N J I G A

Josip Jurčič

Hči
mestnega
sodnika

O M N I B U S

BESEDA

Josip Jurčič

HČI MESTNEGA SODNIKA

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-204-1

---

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

IZVIRNA ZGODOVINSKA POVEST IZ 15. STOLETJA

I

Greh bi se mi zdelo in zameril bi vsakemu, kdor bi se predrznil reči, da nisi velik pesnik, France Prešeren! Ali ne bodi nevoljen, če si ti upam očitati, da prerok nisi bil. Zakaj pretekle so že tri dolge desetine let, kar si v lepem sonetu Slovencem, obetal:

*Kaj je do zdaj Ljubljana doživela,
vam bo Homerjev naših pesem pela.*

A zastonj se še današnji dan obračamo po slovenskem polju, da bi iztaknili kje kakega Homerja. Med gobami, ki so v deževnem vremenu tod zrastle, še naletim kako posamezno glivo, ki živi od danes do jutri, ali krepkejših vzrastkov vidimo le redko. Pač je že ta in oni ubral strunico in zaklical epično muzo, ali nekateri ljudje med nami pravijo — ne vem, ali iz zavisti ali iz kakega drugega razloga tako sodijo — da te melodije bolj žalijo izvedenčevo uho, kakor razveseljujejo. Bati bi se bilo tedaj tudi meni enake ostre sodbe, ko bi svoj odlomek tega, »kar je Ljubljana doživela«, v merjenih verzih pravil. Pa ne odvrča me od takega dela samo strah, ne —

zakaj bi resnice ne povedal — tudi spoznanje nezmožnosti me naganja, da v prosti povesti povem, kar mi je razgrnila muza — če ni do zdaj še neslišno, da bi novelisti tako dobrodejno ženo imeli.

Ljubljana, slovenske Atene — Bog mi grehe odpusti, da te tako imenujem — ni Slovencem treba praviti, da si stara! Poznam sicer stare žené, vem, da jih z leti popusti tudi spomin, da so pozabljive in se iz svojih mladostnih let ne domišljajo vsega. Ali vem pa tudi, če kaj vidijo v življenju, kar se veže z njihovimi prejšnjimi dogodki, da se jim tako izrodi in ponovi vse to in da potem utegnemo cele ure dolgočasiti posluševalke. Tako bo tudi tebi morda v današnjih časih, ki se ti je jela zopet malo živejša kri po žilah pretakati, na misel prišlo, da so nekdam po tvojih ulicah vrli možaki koračili v dolgih črnih haljah, ali če so bili »najbogatejši in najrazumnejši«, celo v rdeči obleki. To so bili mestni svetovalci. In preverjen sem, da se med temi domisliš tudi poštenega moža, *Janeza Sumereka*, ki je bil mestni sodnik, glava in zaslomba celega mesta; zlasti se ga moraš domisliti, če današnji dan po svojih ljubih otrocih pogleduješ in vidiš med množnim številom, ki obsega filistre in samogoltnike, včasih tudi kakega vrlega moža, svojega pravega sina ali hvaložnega gosta.

Sosebno v štirinajstem stoletju so se vladarji habsburške rodovine, katerim je bila prišla kranjska dežela,

že l. 1282 ločena od Koroške, za vedno v last, veliko pečali za napredek Kranjske sploh, zlasti pa poglavnega njenega mesta, Ljubljane. Kupčija in obrtnija, kateri ste začeli tu precej zgodaj cvesti, našli ste v njih vedno pomoč zoper premogočne plemenitaše, kateri so ali iz zavisti ali iz nagajivosti mesto nadlegovali in mu zdaj pa zdaj kratili stare pravice. Cela vrsta pisem se nahaja, ki potrjujejo to in ono privilegijo, ki branijo meščane tega ali onega mogočnega prevzetneža ali ki jim delé nove prostosti. Tako, postavim, zatrjuje več takih svoboščin meščanom ljubljanskim pravico, da si smejo izmed sebe vsako leto voliti sodnika, kateri ima edini pravico razsojevati medsebnne pravde in razpore. Leta 1422 je to častno službo opravljal mož, ki smo ga že imenovali, Janez Sumerek.

Pomladnega jutra je sedel mestni sodnik, velik mož pri petdesetih letih, pri zajtrku. Njemu nasproti je sedel mož, kakih petnajst let mlajši od njega, kupec Simon Grniščak. Sodnik je bil popolnoma praznično, ali bolj prav, sluzbeno opravljen, ogrnjen je imel rdeč benečanski plašč in znamenje sodniške oblasti, tenek meč, je slonel pripravljen ob njegovem stolu. Kupec je bil oblečen sicer v prosti meščanski obleki, ali poznalo se je tudi na njegovi, da se je na današnji dan za nekaj posebnega odločil. Kar se osebnosti poslednjega moža tiče, ne bi

mu bil mogel pač nihče očitati posebne nelepote na njegovem životu, pa reči bi se smelo, da se tudi ne bi bil lahko človek našel, ki bi bil trdil, da je eden takih ljudi, o katerih svet pravi, da bodo pri ženskih srečni. Zakaj ko bi ga bil natančneje razgledal od nog do glave, moral bi se bil čuditi krepkim udom, velikanski roki in pogumnim moževim pogledom. Ali ženske, katerim dobri ljudje natvezajo, da imajo posebno čut ločiti lepo od manj lepega, spotikale bi se bile morda ravno na teh naštetih prednostih, češ da ni pravih razmer, katere na prvi videz očesu ugajajo.

»Le pij malo. Ne bo ti škodoval, če ga ravno nisi zjutraj vaju,« pravi sodnik in natoči kupcu čašo. »Jaz imam že to navado, da ga srknem po vsaki jedi nekaj kapljic, in poznam, da mi prav dobro tekne. Že ne pomnim, kdaj sem bil bolan. — Treba bode kmalu iti. Svetovalci se bodo zbrali in potem moramo iti tlako delit, novega deželnega glavarja pozdravljat. Bog nam pomagaj, da nismo boljšega dobili!«

»Strela božja ga naj!« odgovarja kupec Simon Grniščak in pije. »Kdo bi si mislil pred letom, ko smo se na žive in mrtve pričkali ž njim, da bo nam nazadnje še nad glavami. Kaj je vendar to, da je vojvoda izvolil ravno tega Jurija s Turjaka za glavarja?«

»Tega si ne moreš razložiti? To je pač lahko razjasniti si zakaj. Saj veš, da so vsi ljudje taki, in vse, kar je Bog

ustvaril, je menda tako, da si podpore išče povsod. Drevo svoje korenine globoko po tleh razplete po prsti in okoli kamenja, potem šele trdno stoji. Tako tudi naš gospodar in vojvoda, Bog ga ohrani, skuša in mora skušati, da ima oba življa, meščanski in plemenitaški, za podlago. Oba mora imeti na svoji strani. To pa ni lahko drugače mogoče, nego da zdaj ustreza temu, zdaj onemu, zakaj dostikrat ne more obema naenkrat.«

»Pa zakaj ne! Pravica, pravica —«

»Le stoj, daj mi, da izgovorim. Pravim, obema naenkrat ne more, ker se ne vežeta, ne ujemata. Kar je za nas meščane dobro, —«

»To je tudi za one ošabneže dobro!« seže mu zopet kupec v besedo.

»Pa vsaj menijo, da ni, ali pa res ni dobro.«

»Tega ti ne pritrdim.«

»Ne? Stoj, da ti dokažem. Saj veš, koliko smo imeli lansko leto posla z dvema najjimenitnejšima naših plemenitašev, z le-tem Turjačanom zavoljo spašnika in z Apfaltrerjem zavoljo gozda in ohribja. Veš, da prepira in pravde ni bilo pred konec, da je vojvoda sam razsodil to reč, hvala Bogu in pravici vojvodovi, da nam na korist. Vidiš precej, ta razsodba je bila za nas dobra, za one pa ne, ker so kolikor toliko svojih namišljenih pravic izgubili. In da zdaj zopet na to volitev deželnega poglavar-

ja prideva, vidi se meni očitó, da je vojvoda samo zato Jurija s Turjaka izvolil za glavarja, da bi to mogočno rodovino nekako utolažil za izgubo lanske pravde. Zdi se mi to prav modro, dasi bi jaz zaradi našega mesta želel si drugega, ker, kakor ga jaz poznam, Turjačan je človek, ki ne pozabi rad, kaj je nekdaj bilo.«

»Kaj ne bi bil mogel koga drugega izmed plemenitášev izbrati? Kaj mu neki morejo? On je vladar, in ko bi se mu kaj po robu slavili, za Boga in sveto Trojico, saj so še pesti še kje drugje ko po gradovih, ki bi vedele, kje se meč prime. Jaz pravim, vojvoda ni pomislil, da nam bo Turjačan vedno preglavico delal.«

»Nič se ne bojmo! S tisto pravičnostjo, katero nam je lani skazal, varoval nas bo tudi zdaj in sami tudi nismo tako slabi, da se ne bi mogli varovati. Čez ojnice svoje oblasti ne bo udarjal.«

»Ali tebi bo pisan, Janez! Tebe pozna, on vé, da si ti tisti, ki si si največ prizadel v oni pravdi, da si priče pripeljal pred vojvodo in največ govoril.«

»Kaj mi more storiti? Čisto nič! Jaz dopolnjujem svojo dolžnost, on svojo in še srečala se ne bova. Sicer pa jaz ne gledam toliko na lastni prid. Če mi meščanje toliko zaupajo, da me volijo za sodnika, branil jim bom pravico do zadnjega diha. Zdaj pa pojdiva! Pozdraviti ga moramo in sprejeti, ker je glavar po našem vojvodi postavljen, naj bo tak ali tak, ta ali oni.«

«Saj se vendar ne mudi tako. Posedi še malo, še nekaj bi rad govoril s teboj,» pravi kupec, toda z malo manj srčnim glasom, kakor je govoril poprej.

»No, kaj boš povedal?« vpraša sodnik.

»Ti, prijatelj, popolnoma sem obupal skoro, nič ne opravim.«

»Nad čim si obupal?«

»I, saj veš! Helena, tvoja hči, jaz ne vem, vse je zastoj. Kakor si prizadevam, ne opravim nič, zmerom je enaka, mrzla, in se dela, kakor da ne bi razumela, kaj pravim.«

»Nič ne obupaj! Ženske so vse take. Pogodu jim je, če se jim moški klanjajo, samo sram jih je to svetu pokazati in delajo se, kakor bi bilo ravno narobe. Sramežljivost je najmočnejša čut v ženski, pa tudi ena najlepših in najboljših, zakaj mnogokrat jih obvaruje, da ne padejo. Le pogum, ne odjenjaj, in kar je meni storiti, to bom storil, kakor sem ti obljubil. Sicer sem Heleni že po strani dal vedeti, kako ljubo bi mi bilo, da bi ti, ki si moj stari prijatelj, bil tudi moj sin, zet; ali naravnost ji še nisem povedal, ker menim, da se še ne mudi.«

»Jaz ne vem,« pravi Simon Grniščak in upre v tla oči, »tvoja hči je pač čudna deklica, vedno mi je na mislih, še sanja se mi o njej, rad jo vidim in rad hodim v tvojo hišo, ali kadar pred njo stojim, tačas sem ves drug. Tako mi nekako glavo zmeša, da sem ves neroden in še govoriti ne znam. Saj sicer imam vendar nekaj jezika!«

»Napaka je le to, da se tako preveč vdaš njenim muham. Ženske rade vidijo može, ki jih po znanju in obnašanju nekako presega. Pa nič ne skrbi in ne obupaj. Kar naenkrat ne gre, tudi bi ne bilo lepo, da bi se ti kar koj na vrat obesila.«

»Zdi se mi, da sem že skoro prestar zanjo, zato —«

»Kaj še! Njena mati je bila tudi tako mlada ko ona in jaz v tvojih letih, ko sem jo vzela.«

»Kaj pa meniš, ali ne roji deklici še vedno tisti Lah Krištof Ciriani, ali kako se pravi človeku, ki naj bi ga zlodej —«

»A, beži, beži! Ne imenuj ga! Jaz bi mu že pot pokazal, da mi le pride blizu hiše. Tudi njej sem že govoril o tej reči, in kakor sem spredel, ne mara čisto nič zanj. Ko bi pa res kaj imela ž njim, potem že vem, kako moram kakor oče varovati čast in poštenje svoje hčere.«

Rekši, vstane sodnik in se odpravlja. Simon Grniščak pak je bil tako zamislil se v nekaj, da še s stola ni vstal.

»Če ne greš z menoj,« pravi sodnik, »pa idi k Heleni. Menim, da se je že opravila. Želim ti veliko sreče pri njej, zakaj, kakor sem ti že odkritosrčno povedal, rad bi videl zaradi tebe in zaradi sebe, da bi bil ravno ti moj zet. Le ravnaj se po mojih svetih in vse bo prav hodilo. Saj se bova še kaj videla!«

Sodnik odide. Simon Grniščak pa tudi vstane, izpije ostanek vina iz kupice, da bi se malo ohrabil in jezik

omajal, potem pa korači tudi on iz sobe, toda ne po stopnicah dol, ampak naravnost po mostovžu. Tam pred zadnjimi durmi malo obstoji, pogleda, ali mu obleka dobro stoji, pogladi lase ter se odkašlja in potrka. Mehek, pa precej glasen odziv se v sobi zasliši, ki je vel noter stopiti.

Soba, v katero je zdaj Simon stopil, ta je po napravah in pohištvu pričala, da je mestni sodnik Janez Sumerek premožen mož. Zakaj čeravno ni bilo videti na lepotijah posebno zlata in srebra, našlo se je vendar več reči, ki so po svojem delu pričale, da jih je ustvarila izvedena roka laškega ali nemškega umetnika.

Tik okna je pri majhni mizi sedela deklica, stara kakih devetnajst ali dvajset let. Kdor bi jo bil videl v beli prosti obleki, kako je povzdignila črne oči in se nasmehnila, ko je zagledala Simona na vratih, ta se pač ne bi bil čudil, da je mož tožil, kako neroden je, kadar pred njo stoji.

»Dobro jutro, Helena!« pozdravlja jo Simon in se ji počasi približa.

»Tudi vam dobro jutro! Zgodnji obiskovalci vedó gotovo kaj posebnega povedati.«

»Saj veste, Helena, da jaz nikamor ne grem, samo le k vam. Kje bom tedaj kaj posebnega slišal! To veste, da bomo danes novega glavarja videli?«

»To je stara novica, ki sem jo še pred vedela ko vi. Kaj drugega! Pa kaj vidim? Danes ste se posebno lepo napravili. Tako vam vse stoji, kakor da bi bili ženin.«

»Prav veseli me, če vam je moj popravek všeč,« reče Simon, ki je bil v zadregi za drugačen odgovor.

Deklica se glasno zasmije in pravi: »O, gospod Grniščak, napak ste me razumeli. Jaz sem mislila le reči, da bi bili taki, kakor ste zdaj, pred leti svoji nevesti dopadli. Zakaj se niste ženili?«

»Zato ne, ker mi je neki notranji glas dejal, da me še večja sreča čaka.«

»Kdaj bo neki prišla ta večja sreča?«

»Helena, saj veste, kako želim, da bi kmalu prišla. V vaši moči in v vaši roki je moja sreča, vas —«

»Gospod Simon, vi neizmerno veliko oblast natvezujete moji slabosti. Ali ne veste, da človek še sam svoje sreče ne more skovati, kako bode le še tujo. Pa zakaj niste šli danes gledat novega deželnega glavarja? Glejte, jaz sem radovedna, kako bo prišel, kdo bo ž njim, kakov je in vse. Ko bi vi bili zraven, povedali bi mi potlej vse natanko.«

»Saj so oče vaš tam, oni vam še laže povedó.«

»To ni res. Oče malo govoré. Zato idite, če mi hočete malo prijaznosti pokazati.«

»Če pa želite, da bi šel gledat, pa grem. Vse do zadnje pike vam bom povedal.«

Rekši, vstane Simon Grniščak s stola, katerega je bil, čeravno nepovabljen, zasedel, in odide. Deklina je potem gledala skozi okno, in ko je videla, da se je na ulicah umaknil za ogel, sedla je zopet in dejala na pol glasno: »Idi in ne pridi tako kmalu, sitnost!«

II

Ker smo z letno številko naznanili čas, v katerem se naša povest godi, menim, da nam skoro ne bi bilo treba opominjati, da je ljubljansko mesto imelo tedaj vso drugo podobo kakor današnji dan. Vsak, ki pozna nekoliko zgodovino tistega časa, vsak vé, da so bile razmere v družabnem in državnem življenju mnogo različne od teh, katere smo mi vajeni videti.

Ljubljana je bila veliko manjša kakor današnje mesto. Stanovi, plemenitaški, duhovski in meščanski, ločili so se zelo drug od drugega. Prva dva, plemstvo in duhovstvo, katera sta imela povsod prvi glas, obnašala sta se potemtakem kakor gospoda nad meščanom, kateri je sicer spoznaval njuno vrhovnost, vendar pa hrabro branil sebe in svoje pravo zlasti prvemu nasproti.

Plemenitaš je živel od dela svojih kmečkih podložnikov, meščan pak si je moral ali z rokodelstvom ali kmetijo prislužiti svoj kruh. Lahko se tedaj posname, da je bilo meščanu veliko do tega, kake gospodarje je imel, ker je bilo že enkrat tako, da so poglavarstvo čez deželo in tedaj tudi čez mesto dobivali plemenitaši v roko. Veliko mu je bilo do tega, da so bili to pravični možje,

kateri so ga v miru pustili skrbeti za lastni blagor in premoženje.

Jurija s Turjaka pa so poznali, da je sovražnik mestnega napredka. Zato je bilo kaj malo ljudi na Starem trgu, ko je prijezdil novi glavar s svojo družbo. Le kak radevednež, ki je hotel tega mnogo imenovanega moža videti, ustopil se je s svojim sosedom za ogel in gledal nove prišlece in mestne možé, kateri so imeli z mestnim sodnikom na čelu pozdravljati neljubeznivega oblastnika.

»Poglej, kako srdito okoli sebe gleda in sedi na konju, kakor bi se vruga ne bal,« pravi usnjar Triplje sosedu čevljarju Strženu.

»In celo vojsko ima s seboj. Bog ti pomagaj dvakrat, kaj smo sami pobojniki, ka-li? Ta bo nas še koval, pravi jaz,« odgovori Stržen.

»Kajpak! Nismo pravi, da bi se kar dali. Tudi živa kri se ukroti in hudobna tudi nima povsod pota.«

»Glej, kako je sodniku Sumereku namežikal! I, ta mu bo že kos!«

»Mi se zanj potegnemo, kadar je treba, on pa za nas. Kaj praviš, Triplje, ali so to vsi njegovi žlahtniki in hlapci, ali jih je zbral po vsem Dolenjskem?«

»Vrag ti vedi! Onega, ki zraven njega jezdi, poznam. To je tisti Benečan, Ciriani ka-li se mu pravi. Tega je vedno v mestu videti, kaj vem, kako da se je zdaj Turjača-

nu obesil. Ima pa že kakove muhe. Ali veš, da so dejali ljudje, da ta klek ogleduje sodnikovo hčer?«

»Sodnikovo hčer? I, ga bo pa Grniščak spodrecal! Takemu postopaču bi še jaz svoje Jedrtke ne dal, ki ne bo imela dote bogve koliko, nikar pa že sodnik.«

Med tem razgovorom so bili jezdeci odšli. Tudi sosed a Triplje in Stržen sta se ločila, ker se jima je na delo mudilo in ker sta videla, da se razhajajo tudi mestni sve-tovalci.

Mi pa hočemo zdaj, ko smo ta dva poštenjaka tako zlepo odpravili, pogledati za osebami, katere smo sicer že imenovali, vendar ne še natančneje predočili častite-mu bralcu.

Novi deželni glavar je bil sin nemške rodovine Auerspergov, ki se je že leta 1067 naselila na Turjaku in katera je zlasti v poznejšem času rodila veliko slovečih, v zgodovini imenovanih mož, ki so mnogo storili za obrambo svoje nove domovine.

Da je bila auersperska rodovina med kranjskimi plemenitaši ena prvih že ob času naše povesti, poznamo še lahko po tem, da je vojvoda Ernest, razsodivši že ome-njeno pravdo za ljubljance, toliko bal se zamere pri Auerspergih in potem pri kranjskem plemstvu sploh, da je kakor za odškodovanje in potolažbo izvolil Jurija Auersperga za deželnega glavarja.

Pač so meščanje vedeli, da jih ta oblastnik ne bo kaj nežno pestoval. Zakaj poznali so ga kakor moža, ki je bil prepričan, kako visoko ga »plemenita kri« povzdiguje nad navadne ljudi, ki ne štejejo slavnih očetov.

Jurij je bil še mlad mož, kakih trideset let star. Jezdil je vranca, ki je stopal, kakor bi vedel, da nosi prevzetnega jezdeca. Po velikanski postavi in zastavni vzrasti soditi, je bil Turjačan telesno močan. — Med njegovim spremstvom je bil mladenič, ki ni mogel biti veliko čez triindvajset let star. Jezdil je ob njegovi levi strani in je bil skoro edini, s katerim je Turjačan zdaj pa zdaj kako besedo spregovoril. Že po zarjavelem obrazu, ki je bil pa lep, kakor bi bil moral vsak pritrditi, po črnih laseh in živih ognjenih očeh bi bil človek sodil, da je Italijan, tudi ko ne bi bil slišal imena Ciriani. Bil je po deželi že precej znan kakor benečanski plemenitaš z lepim licem in čedno obleko in eden takih visokorojenih metuljev brez premoženja in pravega domovja, ki si je s svojim gladkim jezikom in prijetno tovarišijo povsod vedel prijateljev in gostoljubnih znancev pridobiti.

Trop je jezdil ravno mimo sodnikove hiše. Ciriani se je že od daleč oziral na okna. Zagledal je tam obrazek Helenin in ves se nekako oživil.

»Poglejte tja na tretje okno, ta je!« pravi Turjačanu.
»Ali ni čedno dete?«

»Dobro znate izbirati,« odgovori Jurij.

»Kajne!«

Rekši, vzdigne Ciriani glavo in deklico na oknu pozdravlja. Helena pokima, a opazivši, da jo gleda glavar in vse njegovo spremstvo, zardi in se umakne od okna.

»Kaj takega je vredno, da se človek potrudi,« pravi Ciriani.

»Pač, ali samo za kratek čas, za vedno vam nima kaj pridovati. Vendar svojega poštenega imena ne boste dali hčeri mestnega psa, ki še imena nima! Cvetlico, ki na kravjem spašniku zraste, imamo v roki, dokler diši, potem jo vržemo proč, da morda umazan kravji pastir pride in dene naše ostanke za klobuk.«

»No, tega vam nisem rekel, da se mislim deklice za vedno poprijeti. Ali vseč mi je kakor malokatera. Jaz pa ne premišljam veliko, kaj bo pozneje. Pameten človek veselo sedanjost uživa, zakaj jutri me lahko moj sovražnik prebode in kaj mi pomaga, če grem s tega sveta, da ga še ne poznam.«

»Če samo o vaši zadevi s to meščanko govorite, moram vam pritrditi, sicer ne. Ko bi bila plemenite krvi, ne bi smeli tako govoriti,« pravi Jurij.

Benečan si je menda kaj mislil, odgovoril pa ni nič.

»Lepa je pa vendar, ali ne?« vpraša čez nekaj časa.

»O pač! Ali še lepša bi se mi zdela, ko ne bi bila tega sodnika hči. Tega ne morem videti,« pravi Turjačan.

»To bi tudi jaz rajši videl, zakaj ta lisjak tako varuje svoje mlade, da skoro ni moč blizu nje priti. Komaj dvakrat sem govoril ž njo, nikdar pa nisem mogel ukrasti se tako ali tako v hišo, vselej me je stari prestregel in odpodil.«

»Ali ste govorili že ž njim?«

»Že tolikanj sem se ponižal, da sem si naprvo prizadeval njega pridobiti. Ali stari ‚cerberus‘ je koj vedel, kaj bi rad. Zabodel bi ga bil na mestu, kakor se je proti meni obnašal. Zdi se mi, da si je izbral zeta, debeloglavega kramarja kislega obraza. Ime sem že pozabil, pošten jezik ga še izgovoriti ne more.«

»Kaj pa deklica? Ali ste si jo pridobili?«

»Vsaj menim, da sem jo, če vse moje znanje ženske nature ni piškavo. Ko bi le starca ne bilo, potem bi smel upati nekaj sladkih uric.«

»Le čakajte, bova že naredila, da bo dobro. Jaz svojim prijateljem rad pomagam, sosebno bom vam v tej reči, ker si morem misliti, da tega sodnika ne bo nobena reč bolj jezila. Da vam lahko pomagam, tega se bode kmalu prepričali. Kaj je nam za to, če starega tako ali tako ukrotimo za nekaj časa, postavim, če ga vtaknemo v kako luknjo, da ne bo nekaj dni sonca videl. Potem bo krotek in obljubil bo marsikaj.«

Med tem pogovorom je bil trop jezdecev že precej daleč od sodnikove hiše odjahal.

Helena, ki je bila zopet k oknu pristopila, spremljala je jezdece z očmi, dokler se niso skrili za oglom. In še potem je dolgo dolgo slonela na oknu. Pač so morda lepe sanje rojile po njeni glavici, srce je hrepenelo po nečem, po neki sreči, ki ni bila sreča, domišljija si je slikala podobo, lepo podobo! Uboga deklica, ki sveta ne poznaš, ki ga meriš po merilu svojega dobrega srca, ki neizkušena meniš, da v lepi vnanji podobi mora prebivati blaga duša! Zakaj ti ni bilo dano slišati nekaj besedi in kako drugače bi bila sanjarila!

Nikdar se Heleni ni bolj sitno zdelo, da pride Simon k njej, kakor ko je slišala v tem hipu za hrbtom njegov glas, ki ji je bil sosebno zdaj zoprno, dasi si je Grniščak gotovo prizadel ogovoriti jo, kar je najlepše znal.

»Kaj ste tako zamaknjeni, Helena?« vpraša Simon.

»Kaj bi radi?« pravi Helena ne ravno prav prijazno.

»No, zdaj vam lahko razložim, kako je bilo in vse. Le tu se usedite, malo lepše me pogledite in poslušajte. Oh, ko bi vedeli, da me tako zbode, kadar me tako hudobno pogledate —«

»Pustite me vendar zdajle,« pravi deklica nevoljna, »glava me boli.«

»Glavica vas boli? Ko bi vam jaz mogel pomagati, iz srca bi rad. Pa zakaj ob soncu skozi okno gledate? To ni prav, še bolj boste bolni. Da, ko bi vam mogel pomagati, rad bi. Še svojo zdravo glavo bi vam za ta čas posodil in

bi vašo bolečo vzel in prav rad bi trpel, ko bi se dalo zamenjati.«

»Lepo vam zahvalim za tako zameno. Vaše glave ne bi nosila še ponoči ne!«

To je bilo pa Simonu Grniščaku vendar preveč. To je bilo zadosti jasno izpovedano, da ga ne mara. Žalosten pobesi glavo, in ko se mu celo debela solza prikrade v oko, obrne se in gre meni nič tebi nič naravnost iz sobe.

Helena je spoznala, da je nepremišljeno poštenjaka preveč razžalila, zato ga je klicala, naj ne odide tak, da mu ima še nekaj povedati itd. Ali dasiravno je bil zdaj njen glas skoro mehek in nežen, Simon ga ni poslušal, zaprl je duri za seboj in naglo stopal po stopnicah dol. Deklica je slišala, da ga je na stopnicah njen oče vabil, naj ostane do poldne pri njem, pa Grniščak tudi svojega prijatelja in namišljenega očeta ni poslušal.

»Kaj si mu storila?« vpraša sodnik hčer, stopivši v sobo.

»Nič!« odgovori ona, toda na rdečem licu in pobešenem očesu se je bralo, da laže.

Sodnik je nekaj časa molčal, potem pa dejal:

»Helena, Helena, povem ti naravnost, da nisem zadovoljen s tvojim obnašanjem proti Simonu. Jaz ti ga ne bom vrival, ali spoštovati ga moraš vsaj kakor mojega prijatelja. Dasi ti bom pustil lastno voljo v tej zadevi, vendar ta lastna volja tudi ne sme biti brez mej. Za to

moram skrbeti kakor tvoj oče, ki bo odgovor dajal od tvoje sreče ali nesreče. Prav z nevoljo sem danes zapazil, da me ne ubogaš. Odzdravila si onemu potepilnemu in malovrednemu Cirianiju, dasi sem ti prepovedal, da ga nimaš pogledati.«

»Kaj morem za to, če me pozdravlja?« pravi deklica. »In tega tudi ne morete reči, da je malovreden. Jaz ga ne branim, nimam ga za kaj, ker mi je malo ali nič mar —«
Nevolja zbere očetu obrvi vkup.

»Deklica,« pravi, »jaz vem, kaj govorim in nikakor ne morem razumeti, kako si upaš moje besede popravljati. Ravno s tem si se izdala. Pa to ti povem in bodi preverjena, da se bom tudi držal tega, kar pravim: dokler bo z enim prstom tvoj oče gibal, dotlej ne boš z letem človekom besede govorila. Če zdaj ne spoznaš, da hočem samo tebi, ne sebi dobro, spoznala boš kasneje.«

Deklico zalijó solze, objame očeta in pravi: »Ne jezite se nad menoj, oče, ničesar ne bom storila, kar bi vam ne bilo po volji.«

III

Koliko nas je: eden je Sušnja, Pirh je eden, to sta dva, jaz sem eden, smo trije, Kolček štirje, vsi smo vkup, kaj nismo?«

Tako je zvečer ob devetih štel mestni stražnik Bojec svojo kompanijo bojevitih, s strahovitimi sulicami obo-roženih mož, ki je stala pred majhno leseno hišo neda-leč od vrta, ki je bil za vrtom mestnega sodnika. Bojec je bil dvakrat nižji mož kakor njegovo orožje, že precej pri-leten in grozovito suh. Tudi njegovi tovariši ali podlož-niki, kakor bi se morebiti bolj pravilno govorilo, kajti Bojcu je bila danes velika oblast dana, da je zapovedo-val svojim nestrašljivim organom mestne varnosti in mirnega spanca, tudi ti so bili precej sestradani na videz razen gospoda Sušnje, ki je bil — nezvest svojemu vse časti vrednemu imenu — vkljub svoji grbasti postavi vendarle nekaj bolj obširen čez trebuh, bajé zato, ker ni bil oženjen in je grozno rad jedel.

»Vsi smo, samo Podplatnika ni!« pravi Pirh.

»Pa zakaj ga ni, vprašam jaz!« pravi Bojec s svojim veljavnim glasom. »Ali ne ve, da ga bom jaz zatožil jut-ri zjutraj pri gosposki? Zakaj tega ne ve? Kaj bi pa bilo,

če pride pet tatov, roparjev, razbojnikov ali hudodelcev? Jaz vprašam, kaj bi bilo, ko smo mi samo štirje?«

»Podplatnik je dejal, da ga zobje bolé in njegova babnica je bolna,« odgovori Pirh.

»Marsikoga bi zobje boleli in marsikje kdo bi ostal pri babnici doma. Jaz si ga bom zaznamoval. Ali kaj, če jih pet pride ali šest?«

»Vpitje bomo naredili, da bodo ljudje na okna in na vrata prihajali, pa vsi zbežé,« pravi Kolček.

»Dobro si govoril, Kolček! Vpitje, da, vpitje! Ali jaz ga bom zaznamoval! — Kaj je tvoja dolžnost, Kolček? Kaj boš storil, če boš koga videl?«

»Povprašal ga bom: ‚Kdo si?‘ in če ni dobro odgovoril, uklenil ga bom,« odgovori Kolček.

»In če ti bo utekel?«

»Ujel ga bom!«

»Dobro si povedal! Ti, Kolček, in ti, Sušnja, ostaneta tukaj okrog in varujeta. Midva pa greva za nekaj hiš naprej in bova tam okoli Grniščakove hiše stražila. Ko bi kaj zgodilo se, zavpijta: ‚He! ho!‘ in brž sva midva tukaj; če midva kličeva: ‚He! ho!‘ pa vidva pritecita.«

Po tem zbornem in podučljivem razgovoru se razidó.

Komaj pa je bil Bojec s Pirhom odšel, začneta se Kolček in Sušnja posvetovati, kam bi se dalo malo nasloniti, da bi bila noč krajša. Kolček je hotel, da bi se za sodnikovim vrtom malo razkoračil v travo in malo podremal,

ali Sušnja je dejal, da bi tam utegnila kaka kačja zver prilesti in se človeku še v usta skobacati, kar bi imelo zle nastopke, kakor so: pljuvanje, gnus do jedi itd. Tako sta tedaj hrabra stražnika sklenila, da ni na svetu boljšega, kakor uleči se na klopco pri bližnji hiši, ravno nasproti sodnikovega vrta.

Kolček je komaj ležal in je že po debelo hrkal in spal. Sušnja pa iz dveh razlogov ni mogel zadremati, prvič, ker je bila klopca, na katero se je bil razpotožil, malo preozka za njegov obili životek in se je moral vedno z rokama za rob držati, da ne bi v sanjah pal na tla, drugič pa je bilo to ležišče malo pretrdo zanj. Ko je tedaj mož videl, da iz spanja ne bo nič, sklonil se je toliko pokonci, da je sedel. Kaka dva pota je prav nevoščljivo pogledal svojega tovariša Kolčka in si mislil: »Zakaj ta lahko spi, jaz pa ne?« Ali kakor za tolažbo mu je na um prišlo, da ima nekaj za v usta — ne sicer tobačne pipe, kajti te niso še Ljubljancanje našega časa poznali, ampak — tolsto klobasico. To tedaj mož tiho iz žepa izvleče in ravno tako skrbno četrt odgrizne, da se ne bi tovariš zbudil, kajti potem bi mu bil moral po spodobnosti nekaj za pokušnjo dati; ta lastnost pa Sušnji ni bila nič posebno priljubljena. Ne smemo pa menda tudi pozabiti, da je sulico vedno med kolena tiščal, in kadar je sapa zašumela, strahoma jenjal žvečiti, če je tudi polno imel založeno, ter tako dolgo poslušal, da je vedel, da ni nič.

Nekateri potemtakem povedó, da tudi zavoljo tega ni mogel spati, ker ga je bilo malo strah. Mi ne vemo, kako je ta reč.

Kaj je Sušnja naenkrat začel strmeti tja ob sodnikovem vrtu in zakaj je zadnji kos klobase hitro pogoltnil, da bi se bil skoro zadavil?

Videl je tropo mož v plaših prihajati. Bilo jih je — eden, dva, pet jih je! O jej! In ves živ je začel Kolčka v noge drezati in buditi ga.

»Kolček! Vstani, brž vstani! Kolček!«

Ali Kolček je grdo zarenčal v spanju in ni hotel tako dober biti, da bi vstal. Še bolj milo ga je jel prositi Sušnja in naposled je vendar Kolček vstal, obe roki od sebe pomolil in se razpotegnil vprašaje:

»Kaj ti je pa? Kaj mi ne privoščiš urice spanca?«

»Poglej, poglej, tam doli! Pet jih pride, to niso meščanje. Kaj čeva?«

»Zavpijva, pa bosta še onadva sem prišla,« pravi Kolček.

»O, zaboga nikar!« odgovori Sušnja. »Jaz sem slišal, da je enemu nekaj zaklepetalo kakor meč. In če vpijeva, bodo naju leti prej slišali ko Bojec in Pirh in pobijejo naju do smrti. Jaz ju grem poklicat, ti pa tu čakaj!«

»Ti ne moreš nič teči, jaz grem, ti pa čakaj!«

Rekši, Kolček zbeží, Sušnja pak se zmuza tja do vrat in se stisne ob njih, sulico pa dene ob sebi. Hotel je

potrkti, da bi mu kdo prišel odpret, ali domislil se je koj, da v tej hiši stanuje samo žena, stara ko zemlja, s svojo gluho deklo. Tedaj ni bilo drugega pomočka ko vse svetnike in svetnice na pomaganje poklicati pa srce ohrabriti. To je Sušnjja, moder možanec, tudi storil in hrabrega duha izdihnil še molitvico do angela varuha ter čakal. Kolčka z Bojcem in Pirhom le ni bilo, oni nez-nani možje, ki gotovo niso bili meščanje, pa so se bližali bolj in bolj.

Čeravno neradi, vendar moramo popustiti svojega Sušnjo za nekaj trenutkov, da se ozremo po možéh, ki so imenovanemu revežu tolik strah zavdali. In res, če reč pregledamo, kakor je v istini, pet krepkih, bradatih in oboroženih korenjakov, Sušnjevo obilost čez život in njegovo negibčnost, katero je na skrivnem tajil, pa vendar sam gotovo najbolje poznal, njegovo nerodno orož-je in še več drugega, ne smemo trditi, da je bil ta naš ča-stiti nočni čuvaj spoštovanega ljubljanskega mesta pre-več bojazljiv, temveč moramo si domišljati, kako bi se bil morda nas eden tresel, ko bi bil stal na njegovem me-stu. In le če si s to lučjo svetimo, spoznamo, da je mož v tej imenitni noči zaslužil, da bi mu omenjeno mesto in njegovo svetovalstvo, ko bi hotelo pravično biti, posta-vilo spominek zaradi tega, ker se ni od straha zgnidil pri svojih vratih.

Prišli so tuji možje tja do sodnikovega vrta in se ustavili pri vratih. Eden se jo postavil prednje in jim je na pol tiho dejal:

»Tukaj hodite gor in dol, po dva in dva, pa vedno pazite, če kdo pride, da ga odpravite. Sosebno kadar vam bom z vrta znamenje dal, gledite, da ne bo nikogar tukaj, zakaj ne bi hotel, da me kdo vidi. Kmalu bom opravil in potem bom skrbel, da doboste pijače za celo noč.«

»Kaj hočemo, če kakova mestna podgana pride, tistih suhopetih čuvajev?« vpraša ga eden.

»Najbolje, da jih pustite pri miru, kajti premalo nas je in tega tudi ne bi rad imel, da bi se pričkali ž njimi.«

»Bojimo se jih pa res ne, če vsi vkup pridejo —«

»Pa tega nočem, da bi kak tepež nastal. Jaz bodem morda še kdaj utegnil to pot hoditi.«

Rekši, vzame vodnik te družčine nekaj ključev iz žepa in rožljaje skuša zdaj s tem, zdaj z onim vrtna vrata odpreti. Menda ni noben ključ odprl, ker kmalu jih je mož nevoljen zopet v žep vtaknil, rekel najmočnejšemu svoje družbe, naj se ob plotu ustopi in mu do vrha plota pomaga. Okobalivši teme, poprime se za vejo češpljevega drevesa, ki je na vrtu tik plota rastlo, še enkrat opomni tovariše, naj pazijo, in skoči na vrt.

Ostali štirje nekaj časa med seboj šepetajo, kakor bi se kaj posvetovali, potem pa se obrneta dva gor, dva dol.

V tem hipu očeta Sušnjo nekaj neslanega ugrizne, ne vem, ali je bila muha ali kakov drug mrčes, ki rad človeku nagaja. Nehoté in pozabivši sam sebe, se malo pripogne, da bi sitno živalco prepodil. Ali nesreča, ki človeka drvi od zibeli do groba, ta nesreča vrže Sušnjevo sulico po tleh z glasnim tleskom. Oni štirje pri plotu so obstali in gledali, kaj je, Sušnja pa je od straha usta odprl in oči raztegnil in trd kakor kamen pričakoval reči, ki bodo prišle iz te devete nerodnosti njegove.

In videl je, kako je eden zinil in dejal svojemu tovarišu:

»Kaj je tam na oni strani?«

In oni je dejal: »Kaka sova je, idiva ogledat je in vprašat, zakaj ne gre spat.«

In oba sta se vzdignila in korakala čez prostor na to stran.

Zdaj je Sušnji veljalo, kaj važnega učiniti, da se otme čast in poštenje, odtegnejo zdravi udje in cela koža. Sulico pograbititi in se možko v bran postaviti — to mu še na um ni prišlo, kdo bi bil tako neumen! Veljalo je marveč poskusiti urnost in tekavost brzih peta in to se je zgodilo, kajti kakor konj se spusti čuvaj ob hišah v dir.

Tisto uro se je bil Sušnja preveril, da človek ni tako počasen, kakor si domišlja, če le hoče. Kajti mislé, da čuje cepetanje preganjalcev za seboj, dirjal je tako, da je bil, preden je vedel kako in kaj, pri svojih treh tovariših

pod Grniščakovo hišo, ki so tudi stali v pravem božjem strahu, ne vedé, kaj bi.

Vidé Sušnjo pribežati, zastavljali so mu vprašanje za vprašanjem. Ali ta mož je bil tako upehan, da ni prej mogel odgovoriti, preden se ni strahoma trikrat ozrl za seboj, če ga nihče ne podi več, večkrat debelo sape potegnil in potem začel tovariše oštevati:

»Vi strahopetci, vi kozé, vi vsi in ti, Bojec! Kaj je bilo treba mene samega tam pustiti med razbojniki, tatovi in tolovaji? In ti, Kolček, jaz jo bom tebi vedel: kaj ti nisem rekel, kaj te nisem prosil, da še ta dva tjakaj pripelji? In kaj si ti storil? Tukaj stojiš, jaz sem moral pa sam, čisto in golo sam, postaviti se trem nasproti, kaj pravim, štirim!«

»Kam si pa sulico del?« vpraša Pirh.

Sušnja jame gledati okoli sebe in šele zdaj zapazi, da je ob svoje orožje. Ni za gotovo vedel, kje ga je pustil.

»Kaj ne veste, da sem jo na tri kose prelomil, sulico! Na tri kose se je zlomila, pravim, ko sem ga sunil, prvega tatu. In potlej sem se umaknil, ki nisem ničesar več v rokah imel.«

»Tako praviš, da so res razbojniki?« vpraša Bojec.

»Pet jih je, pravim!« zatrdi Sušnja. »Eden je šel krast k mestnemu sodniku, drugi pa zad za vrtom stojé. Vsi močni in hudi ko osé.«

»Za pet ran, kaj nam je početi!« vzdihne Bojec. »Če bo mestni sodnik okraden, službo izgubimo vsi do enega. Sami jim nismo kos, drugi čuvaji pa vedi ga bog kje so.«

»Veste kaj, možje! Pokličimo gospoda Simona Grniščaka in druge sosede. On je zet mestnega sodnika, gotovo nam bo pomagal. In srčen mož je in tri hlapce ima. Pa jih bomo pregnali in še kaj imena bomo imeli,« svetuje Kolček.

»Dobro si govoril,« pravi Bojec in brž gre trkat s svojo sulico na okno gospoda Grniščaka.

»Kdo je?« zasliši se glas iz hiše.

»Jaz sem, jaz, Bojec, mestni stražnik, in Sušnja in Pirh sta pri meni in Kolček. Tolovaji so pri sodniku. Toliko jih je ko trave! Idite nam pomagat in hlapce pokličite.«

Okno se zapre in luč v Grniščakovi izbi je pričala, da je bil ta mož hitro pripraven pomagati, zlasti ker je šlo za varnost in premoženje mestnega sodnika, kakor je po sporočilu hrabrih nočnih stražnikov mislil. Kmalu je bil s svojimi tremi hlapci oborožen na ulicah.

Medtem so bili Bojec in njegova drhal tudi nekaj drugih mestnih sosedov prebudili in precejšnje krdelo se je vzdignilo proti vrtu mestnega sodnika, kjer so bajè tatje stali.

Simon Grniščak je bil eden med prvimi, Sušnja in njegovi vrstniki so se bolj skrbno odzadaj pomikali, nekaj drugih pa je šlo na sprednjo stran k sodnikovi hiši, da bi

tega gospodarja poklicali in namišljene tatove tam prestregli.

Štirje neznani možje so še stali za plotom sodnikovega vrta, dva vkup, dva vkup. Ko so krdelo zapazili, sešli so se naglo na mestu, kjer je prej Sušnja videl petega plot preplezati, in eden se je spel čez plot ter je glasno zažvižgal.

»Hoj! Kdo ste in kaj hodite?« vpije Bojec, oprimši z obema rokama sulico, dasiravno je bil med zadnjimi v krdelu.

»Vi ste hudodelci, vdajte se!« zavpil je nekdo drug.

Namesto odgovora so vsi štirje izvlekli svoje meče iz nožnic. Simon Grniščak je bil prvi, ki se jim je toliko približal, da je eden zamahnil nad njim, ko ga je ne ravno s prijaznim ogovorom pozdravil.

Kolček se je tedaj tolikanj skazal, da je s sulico udarec prestregel, tako da se je namesto Grniščaka tuji možak hipoma zvrnil po tleh.

Pa nasprotniki meščanov niso dolgo ostali samo trije, kajti kakor bi bil iz tal vzrastel, je še eden pri njih, ki je malo niže plot preskočil, svoj dolgi meč izdrl in tovarišem pomagal iz zadrege. Tega novega je spoznal Simon, kajti brž je obrnil svoje zastarelo po očetu pododovano orožje proti njemu in vpil:

»Kaj si ti, *laški* maček?!«

Pa videti je moral Simon koj, da svojemu nasprotniku ni kos, kajti dobil je prek komolca desne roke rano, da mu je meč odletel, in morda bi se mu bila še hujša godila, ko se ne bi bilo na vik in krik že toliko meščanov tu vkup steplo, da so neznani ponočnjaki hitro pobegnili, popustivši svojega ranjenca.

Ko so si posvetili in ogledali na tleh ležečega, spoznal ga je nekdo izmed njih in dejal: »To je hlapec našega poglavarja!«

Zdajci bi bili morda meščanje svojo jezico ohladili nad ubogim možem, tem bolj, ker so bili tudi kaki trije izmed njih v tepežu dobili krvava znamenja svoje hrabrosti, ali po sreči so se odprla vrata pri vrtu in sodnik Sumerek je prišel gledat, kaj krik in vik pomenja. Pač bi bil težko kdo drug utolažil razjarjeno množico. Na njegovo besedo pak se je kmalu vse mirno razšlo in meščanje so na poti v posteljo ugibovali po dva in dva, kaj bi bili Auerspergovi ljudje pač radi pri mestnem sodniku.

Sodnik je dal ranjenega hlapca in enega meščana, ki mu je tako kri tekla, da ni mogel sam domov, v svojo hišo nesti. Simon pak se mu je nepovabljen pridružil in oba gresta v zgornjo sobo, kjer najdeta Heleno popolnoma opravljeno. Ko sta stopila v izbo, vstala je deklica naglo in nekako bledega lica vprašala, kaj se je zgodilo. Vest očetova in Simonova je, kakor bi se bilo lahko spre-

videlo, ni mogla popolnoma utolažiti. Šele ko je iz razgovora slišala, da tega, ki je ranjen, oče in gospod Grniščak ne poznata, oddahnila se je vidoma malo in je rada slušala očeta, ki ji je velel, naj gre spat. Zdaj šele, ko sta bila sama, primaknil se je Simon sodniku bliže in dejal:

»Kaj meniš, do so bili res tatje?«

»Jaz ne morem soditi. Hiša je bila zaprta in nikogar nisem čutil. Pa upam, da se bo vse jutri izvedelo. Vsekako pa se oglasim k Auerspergu in on naj svoje ljudi tolikanj v strah vzame, da ne bodo meščanov tako čudno nadlegovali ko nocoj,« odgovori sodnik.

»Jaz pa trdim, da ta mož nima nič drugega pri tem, kakor da je svoje ljudi za spremljevalce in varuhe posodil malopridnežu, tistemu Lahu Cirianiju.«

Rdečica je sodnika oblila. Nekaj časa je tiho zrl v tla, potem pa vprašal:

»Ali se ne motiš? Ali si ga videl?«

»Tukaj imaš pričo,« dejal je Simon in kazal svojo rano na komolcu. »Za zdaj mi je ušel, pa bova že še vkup prišla. Pa lahko noč, moram si to reč obvezati.«

Rekši, vstane Simon.

»Stoj še malo!« pravi sodnik. »Kaj meniš, da moja hči v tej reči kaj več vé, kakor je zanjo in za moje poštenje prav?«

»Menim, da ne. Pa to boš najlaglje sam spregledal. Tudi sem preverjen, da ljudje reči ne bodo izvedeli, kakor je. Vse misli, da so te hoteli okrasti ali kaj takega.«

Potem sta se moža ločila. Simon Grniščak je šel proti domu in se je sam pri sebi rotil, da bo prišel še zanj čas maščevanja, Sumerek pak je še dolgo sedel pri luči.

IV

No, káko srečo ste imeli sinoči? Ali ste jo videli, svojo golobico, in kako ste ji na srce govorili?«

Tako je vprašal Auerspergovec drugo jutro, pri zajtrku sedé, svojega prijatelja in gosta, ki je ravno v sobo stopil.

»Slabo srečo sem imel,« odgovori oni ter se usede njemu nasproti. »Za Boga in svetega Marka, to je prva ženska, pri kateri mi vedno spodletuje. Če mi kakov starac navzkriž ne pride, že me čaka druga nesreča. Ali da naravnost povem, ravno to, da se mi vse upira, spodbuja me, da ne odjenjam, dokler ne dosežem svojega name-na.«

»Kaj pa je bilo sinoči? Ali niste govorili ž njo?«

»Da, komaj sem jo bil do okna sklical, zaslišim hrup konec vrta, kjer sem bil svoje spremljevalce pustil. Ne-

kaj teh mestnih mačkov nas je bilo zasledilo in povem vam, da je bila reč bolj resna, kakor sem si mislil, da bi utegnila biti. Zares, jaz nisem verjel, da bi imeli ti ljudje toliko srca, da bi se nas lotili. Pet pravih mož sem imel, pa sem se moral vendar odtegniti.«

»Kdo je bil z vami?«

»Da, tukaj pa ne vem, kako bi vam odgovoril. Bojim se vas. Pet vaših mož sem bil vzela s seboj. Vprašati vas sinoči že nisem mogel in mislil sem si, da bi mi gotovo tega ne odrekli, sosebnostno ker vas poznam, da po svoji navadni dobroti vsakemu poštenjaku radi pomorete.«

»To ni nič, saj ste menda vse prignali nazaj.«

»Želel bi, da bi vam mogel pritrditi, ali škoda, da ni tako. Meščanov se je bilo toliko steplo, da smo bili v zadregi in eden izmed vaših, ne vem, kako mu že pravite, ostal je na mestu, bojim se, da mrtev!«

Od jeze je po tem Jurij s Turjaka zardel, svojo visoko postavo s stola sklonil in molčé koračil dvakrat po sobi gor in dol.

»Mrtev! Eden mojih ljudi? Jaz, deželni glavar, bi dal meščanom, tem cunjarjem, svoje hlapce pobijati? Povedite mi, zakaj so vas prijeli; ali ste vi začeli?«

»Za tatove so nas imeli, kakor se mi zdi. Tudi menim, da ne ve razen deklice živa duša v mestu, po kakem potu sem pravzaprav hodil.«

»Že dobro! Dasiravno nisem hotel prezgodaj v osir drezati, pride mi vendar dobro, kakor je prišlo. Lep izgovor imam zdaj in lahko mi bode mestu malo na rep stopiti.«

Strežaj pride v sobo in naznani, da se je mestni sodnik Sumerek oglasil, prošé, da bi smel s poglavarjem govoriti.

»Pripelji ga gor!«

Ko služabnik odide, pravi Turjačan svojemu tovarišu:

»Glejte, kakor nalašč in ravno v pravem trenutku mi pride.«

»Veste kaj, midva imava oba opravek s tem sodnikom, vendar moj je jako različen od vašega. Zato mislim, da bode bolje, če jaz odstopim in se vidva v tej reči sama pomenita,« reče Ciriani.

»Kakor vas je volja. Lahko se tu v stransko sobo odmaknete in slišali boste, kaj in kako mi bo človek tožil vaše in moje grehe.«

Ko je bil potem deželni poglavar sam, usedel se je zopet na stol, popil polno kupo vina in jezno čelo nagrbančil. Nekaj hipov in sodnik je stopil v sobo. Bil je v svoji dolgi sodniški obleki, katera je jako pristovala resnobnemu obnašanju, ki je pričalo, da si je mož dobro v svesti svojega častitljivega poklica in poštenega značaja. Bodisi da je Auersperg zdajci domislil se, kako nevarnega in modrega nasprotnika svoje in svoje hiše prev-

zetrnosti ima pred seboj, ali pa ga je vodilo neko naravno čutilo, katero nehoté spoštovanje do mogočnejšega duha zbuja, naj bo to ali ono — vstal je veliko bolj prijazno, kakor si je morda domišljjal, in šel do srede sobe sodniku naproti. Na vprašanje, kaj bi tu želel, pravi sodnik:

»Najnaprvo, milostljivi gospod, naj povem, da sem tukaj kakor pooblaščenec, ki ne prosi in govori zase, ampak za naše staro in častito mesto.«

»To si lahko mislim, nadalje! Povedite, kaj *prosi* mesto od mene? Sicer je imelo navado od Auerspergov *terjati* in tožiti jih okoli vladarja.«

Sumerek je pač čutil, kam to pika. Ker je v prejšnji pravdi z Auerspergi sosebno on delal za mesto, bodlo ga je nekoliko, da bi tudi tako naravnost dal, kakor je dobil, pa premislil si je in dejal samo: »Gospod poglavar, mi meščanje za pravico vselej najprej prosimo, zato tudi danes. Mislimo pa po svoji naravni pameti, da pravico tudi terjati ima vsak dovoljenje od Boga, ki je enako pravičen za vse.«

Deželni poglavar se na to glasno zasmaja.

»Kakor šele zdaj vidim, je ljubljansko mestno ljudstvo iz vas meniha skazilo, zakaj če se zelo ne motim, ste mi prišli pridigo delat. Pa da boste videli, da je bil moj učinek sv. vere ravno tako moder, če ne bolj, ko vaš, naj vam povem, da nimamo vsi ljudje enakih misli o pravici.

Zdi se mi, da je Bog *sam* nekatere ljudi višje postavil kot druge, da je v četrti zapovedi pokorščino zapovedal (kateri bomo Ljubljancane šele naučili), da ni nikjer dovolil, da bi se nizko ljudstvo povzdigovalo in še marsikaj, kar vam bom potlej povedal, kadar boste to dobro premislili. Zdaj pa povedite, kaj bi vendar radi?»

Sumerek je težko zakrivil nevoljo. Moško je uprl oči v glavarjev obraz, kakor bi se mu neverno zdelo na zasmeovalne besede odgovarjati, in dejal mirno: »Gospod, vas je nas milostni višji gospodar in vojvoda postavil za varuha in svojega namestnika v deželi in sosebeno v njenem poglavnem mestu. Včerajšnjo noč pa je nekaj vaših ljudi nepokoj delalo po mestu, eden izmed njih je celo čez zid v zaprto mirno meščansko hišo plezal. Tudi so se naši straži z orožjem v roki ustavljali in tako bi bilo kmalu prišlo do pobojev. Mi meščanje se nadujemo, da se vse to ni z vašo voljo in vednostjo zgodilo; in da ne bo kaka druga vera med ljudmi nastala, prosimo vas, da tiste ljudi kaznujete in zanaprej skrbeti blagovolite, da se ponočni mir več ne kali.«

»Hem, to je vse?« pravi Auersperg. »Le idite pa potolažite uboge strahopetce po mestu. Jaz sem bolj skrben zanje in za vas, kakor si domišljate. Vso to reč sem že preiskal, pa moram vam povedati, da je vsa drugačna, nego ste jo vi razložili. Vsa krivda pade na vas in vaše

meščane. Kajti jaz ne vem, zakaj bi vaši stražniki mojih *stražnikov* pri miru ne pustili?«

»Ne zamerite mi, da se predrznem ugovarjati: prvič ima mesto pravico stražo postavljati in nihče drug. To je ena naših privilegij, katere nam je vojvoda slovesno potrditi blagovolil, drugič pa si drznem pristaviti, da, če ljudje čez plotove lezejo, morajo prej veljati za tatove kakor za stražnike.«

»Tudi tukaj vas niso prav podučili, ljubi moj gospod sodnik! Kaj morem jaz za to, če eden mladih in živih mladeničev leze k svoji ljubici?«

Sodnik je prebledel. Vedel je, kam to meri, a odgovoriti ni mogel. Ali je imela njegova hči kaj pri tem? Kako vé Auersperg to? »K svoji ljubici«, saj tako je dejal. Ko bi bila za mesto in za njegovo življenje nevarnost, Janez Sumerek bi bil stal mož, meščan, krepak in neustrašen. Ko mu je pa le misel o majhni verjetnosti prišla, da njegovo dete, njegova edina ljubezen ne bi bila take čednosti, kakor si je mislil — tu se je tresel in pozabil.

To je menda zapazil tudi Auersperg, kajti posmehljivo je dejal:

»Ne zamerite, sodnik! Ni mi v glavo palo, da se me nim o vaši hčeri. Lepa deklica zares in skoraj vredna, da se plemenitaš ozre po njej.«

»Gospod poglavar,« pravi sodnik jezno, »to so besede, na katere vam jaz ne odgovarjam. Nisem prišel, da bi se mi moje poštenje — «

»Že vem, že vem, kaj imate na jeziku, pa pustiva to reč in zmeniva se dalje. Vi mi niste vsega povedali. Eden mojih ljudi je ubit sinoči. To boste pač lahko sprevideli, da jaz svojo veljavo in svojo čast izgubim, če dovolim, da meščanje moje hlapce brez kazni pobijajo. Zato jaz terjam od vas, da mi v štiriindvajsetih urah izveste in daste tistega meščana, ki je mojega hlapca ubil.«

»Hlapec vaš,« odgovori sodnik, »ni ubit, dasiravno je ranjen tako, da ne vem, ali bo živel. Pri meni je, in kar mu more ljubezen bližnjega storiti, uživa v moji hiši. Kadar vas je volja, pošljite ponj. Sicer pa vam moram naravnost reči, da ne vem, kdo ga je ranil, in tudi, ko bi ga vedel, ne bode ga mesto izdalo, ker on je bil med nepokojniki in se na lepo besedo ni hotel vdati.«

»Če ga v štiriindvajsetih urah ne izdaste, kdor ga je ranil, potem bom jaz sam kaznoval.«

»Jaz prevzamem vso pregreho tistega na svojo vest, ki se mu je ustavljal in ga je ranil.«

»Dobro. Tedaj bom kaznoval vas. Pomislite!«

Rekši, mu migne, naj odide. Sodnik se malo pokloni in odhajaje reče: »Ne bojim se. Kadar boste prst položili na ljubljanskega sodnika, sprevideli boste, kaj je pravi-

ca. Število meščanov ni ravno majhno in vsi ti bodo vedeli, da imajo še enega višjega gospodarja, kakor je deželni poglavar, tudi ko Janez Sumerek ne bo že več živel in vi ne.«

Zdaj je bilo na Auerspergu, da je barvo sprevergel. Razkačen se je z eno roko dotaknil zlatega ročnika na bodalu, z drugo kazaje na vrata, vpil: »Pes, tam so duril!«

Ko je sodnik zapustil stan poglavarjev, šel je naravnost domov, tam dal poklicati nekoliko starih pa mlajših meščanov, na katere se je najbolj zanašal. Med poslednjimi je bil tudi naš pošteni Simon, ki se je pred vsemi drugimi rotil in klel, da, dokler bode on živel, ne bodo vsi plemenitaši ne lasu izpulili iz glave najboljšemu sodniku, kar jih je Ljubljana imela in jih bo. Konec vsega posvetovanja je bil ta, da so se možje sveto zavezali svoje stare privilegije proti vsakemu do krvi braniti, tistega, ki je vojaka ranil, ne izdati, in ko bi se reči nadalje motale, milostnega vladarja na razsodbo in pomoč poklicati.

Jurij Auersperg pak je precej, ko je sodnik odšel, s kupico vina jezo splaknil, malo sklel in se smeja se klical svojega tovariša iz stranske sobe.

»Kaj pravite, Ciriani, ali ni bila spoved med menoj in tem sodnikom prav zanimiva? Saj ste vendar vse slišali?«

»Nekoliko, pa iz tega sem presodil, da ste od kraja prav po glavarjevo govorili, proti koncu pa ne po vaši navadni modrosti. Saj veste, da na svetu moramo biti vsi kolikor toliko hinavci. Svojih pravih misli ne smemo vsakemu praviti. Poslednji naslov, ki ste mu ga nataknil, vem, da je moža hudo razkačil, in to mi boste potrdili, da je eden najnevarnejših vaših sovražnikov.«

»Kaj! Ko bi bil še trikrat nevarnejši, hočem ga ponižati, da bodo on in vsi ljudje enake vrste vedeli, kaj se pravi pravdati se z možmi, ki imajo nekaj imena.«

»Ne zamerite mi,« pravi na to Lah, »če sem prav slišal, žugal vam je, da se pri vojvodi pritoži, in gotovo veste bolje od mene, da ta Ernest meščanstvo in beraštvo bolj podpira kakor pa može tistega rodu, iz katerega je sam.«

»Vem, in ko bi jaz to babo, Ernesta, dosegel, hotel bi ga z nožem podučiti, česar ne vé. Pa tudi vem, da imam zdaj ravno po njem toliko oblast, da tega sodnika v kraj spravim, preden bo utegnil drugam poročati, kaj delam.«

»Kaj, zapreti?« vpraša Ciriani in oči se mu zasveté, kajti nekaj mu je na misel prišlo, kar je ravno njegovim nameram bilo več ko prikladno.

»Kaj je, če ga zaprem! Vzrok se bo dobil prav dober.«

»In potlej je njegova hči —«

»To vam mar, meni nič!«

In še dobro dolgo sta se potem ta dva plemenita moža posvetovala kaj in kako. Kakovi so bili ti črteži in kako so se jima stekli, naj častiti bralec iz naslednjega povzame.

V

Drugi dan so se zbrali vsi svetovalci v mestni hiši, ki je tačas stala na Starem trgu, in so ukrenili, kadar se še kaj enakega zgodi, da se neutegoma pošlje nekaj meščanov do vojvode. Za zdaj pa so zopet bili vsi te misli, ni za dlako vdati se krivičnim terjatvam poglavarjevim, stare mestne privilegije tudi z orožjem braniti in zvesto varovati čast mestnega sodnika.

Nekaj dni je potem preteklo. Poglavar svojega žuganja ni bil izpolnil, dasiravno mu mesto ni hotelo izdati moža, ki je bil v boju na ulicah njegovega hlapca potolkel; vse bi se bilo celo pozabilo, ko se ne bi bila tretji dan novica po mestu razširila, da se je ponoči število poglavarjevih vojnih hlapcev precej narastlo. Govorili so, da je vse, kar jih je imel na svojem gradu, k sebi poklical v mesto in da so mu jih nekaj tudi prijatelji plemenitaši, med njimi zlasti Apfaltrerji, posodili. Ni čuda tedaj, da so meščanje malo utihnili, natihoma shajali se in, glave stikaje, šepetali in ugibali, kaj se bo iz tega napravilo. Kakor da bi hotel meščanom nagajati, pošiljal je glavlar majhna krdela svojih vojakov po ulicah kakor za stražo.

Mestni čuvaji so se po Sumerekovem povelju le-tem ogibali in tako je bil več časa pokoj.

Vendar je Sumerek vedel, da vse to nekaj pomeni in da glavar nekaj namerava. Ni mu bilo neznano, da sosebno njega črti in da bo on morda prvi občutil njegovo nevoljo. Zatorej je večkrat pomišljal, ali ne bi bilo morda za mesto in zanj bolje, ko bi se svoji časti in službi odpovedal. Ni se bal tolikanj zase, da, ko bi bil sam na svetu, mu ne bi bilo tudi za življenje veliko, ali imel je skrbeti za blagor vsega mesta in mislil je, da bi v teh okoliščinah morda boljši bil mož, kateremu bi bil Auersperg prijaznejši; imel je — hčer, in kadar je staremu možu na misel prišlo, v kaki nevarnosti bode otrok njegov, želel si je, da ne bi imel sodniške butare, ampak da bi bil nepoznan rokodelec.

Helena je sedela v svoji sobi sama. Deklica ni vedela, v kaki skrbi je oče njen in meščanje. Imela je druge misli. Pač je nekaj slišala o nočnem ravsu in da je ona prvotni vzrok tega, to se ji še sanjalo ni. Da je bil tudi *on* zraven, mladi tujec, katerega je z očmi nedolžne prave ljubezni imela za vzor moštva in kreposti, to jo je od kraja nekaj skrbelo. Ko pa je za gotovo izvedela, da se mu ni nič žalega primerilo, obhajali so jo sladkejši čuti upanja bodočega življenja. Saj je bil mlad in lep, govoril je, kakor more po njenih mislih samo mož blagočutnega srca govoriti, bil je celo — plemenitaš in vendar je ljubil

njo, skromno mestno deklico! Kako nizko si stal ti, vrli Simon Grniščak, ko je devica v svojih sanjarijah primerjala njegove prednosti s tvojimi napakami, njegovo prijetno gibčnost s tvojo nerodnostjo, njegovo lepoto in lepo govorjenje s tvojo vsakdanjostjo. Da, Bogu bi bil ti potožil, zakaj človek človeka le po zunanjem sodi, zakaj mu ni mogoče s površja do notranjosti doseči.

Bilo je že dobro pozno popoldne. Večkrat se je Helena skozi okno ozrla, da bi videla, kdaj bode šel oče iz hiše. Vselej se je z neko nestrpljivostjo zopet usedla, kako delo v roko vzela in zopet odložila. Naposled je vzela iz nedrja list, na katerem je bilo nekaj malo besedi zapisanih s podpisom: Ciriani. Brala je in zopet brala, poljubovala mrtve črke in oči so ji od veselja sijale.

»Grem!« šepetala je, »grem, četudi oče izvedó. Vide ti ga moram in hočem. Ena beseda od njega, zagotovilo, da me ima rad, in zopet bom hitela domov. In če oče izvedó? Naj. Na kolenih jih bom za zamero prosila, in če jim povem, kako ga ljubim, ne morejo me zametati, morajo mi odpustiti.«

V tem hipu zasliši, da se odspodaj vrata odpirajo, naglo skoči na okno. Sodnik, Grniščak in še trije meščanje so šli ven. Od veselja je deklica poskočila.

Brž pokliče svojo strežajko in ji veli, naj ji pomaga obleči se, ker bode šla za trenutek ven na sprehod.

Mrak se je bil ravno storil, ko ste šli dve ženski skozi vrtna vrata. Obe sta bili tako oblečeni in s tako gostimi naličji zagrnjeni, da ni mogel nihče poznati hčere mestnega sodnika in njene služabnice.

Na poldanski strani ljubljanskega mesta je tačas nekaj drevja stalo nedaleč od ceste, ki pelje na dolensko stran. Tam je oborožen možak v zasenčju za uzde držal dva konja. Prvi je imel široko sedlo in podgrinjalo, na katerem je bil uvezen grb Auerspergov. Nedaleč od konj je na deblu slonel mlad mož, v žamet oblečen, z velikim črnim plaščem ogrnjen. Levico je naslanjal na dolg meč, z desnico pa je glavo podpiral in premišljal. Kakor da bi se hotel vseh dvomov in pomislekov iznebiti, otrese z glavo in pogleda po poti. Tamkaj vidi visokega moža bližati se.

»Pozno si prišel,« pravi mož pri deblu, ki ni bil nihče drug ko Italijan. »Pa ko ne bi bil, bilo bi tudi dobro, zakaj danes je ne bo, mačice. Boječe dete to, ne bom nič opravil.«

»Zdajle v mraku pride. Če res tako nori in gori za vas, dal bi si trideset palic nametati, če je ne bo. Pa če se nisem motil, bili ste prav v premislekih, preden ste me videli?«

»Kaj meniš, da je vsak brez vesti kakor ti? Zares sem premišljal, ali bi zvršil namen ali ga ne bi. Kako bom de-

kle potem zagovoril? In če njen oče reč izvé, morda bi še tvoj gospodar Auersperg sitnosti imel.«

»I, dvajset let že imam njegove hlapce pod seboj, tedaj ga poznam, da vé, kaj privoli in kaj dela. Zato pravim prvič in tudi po krivem prisežem na to, da vi babje nature nič ne poznate, če pravite, da se deklice pogovoriti in potolažiti bojite. Jaz vas bom podučil. Vdrugič pa rečem, da Auersperg od njenega očeta ne bo nobene sitnosti imel, zakaj — na uho in skrivaj vam povem — no-coj ga bo v kraj dejal, pod ključ. Haha! Kaj ni to kakor nalašč za vas? Tako je govoriti, da moj gospod ni neumen. On je bil do vojvode pisal, da so Ljubljanci razkačeni nanj in so mu ubili enega hlapca. In koj danes zjutraj je odpis dobil, da sme tistega meščana kaznovati, ki je to storil. Mestni sodnik je pa to reč nase vzel in zato bo zaprt in bo kruha stradal in svojo hudobno kri hladil. Ko bi vi ne bili tak gospodek, ki, dasi tuje matere sin, vendar še rad poštenim ljudem prav po kranjsko pijače privošči, jaz bi bil danes na večer za vse križe in težave zraven in bi videl, kako bodo mestnega sodnika v malho deli. Pa si zopet tako domišljam v svoji stari glavi, morda bo tudi pogleda in pripovedovanja vredno, kako boste vi njegovo hčer v malho vtaknili.«

»Molči, gre!« pravi Ciriani in zgovornega tovariša ustavi. »Odpravi mi služabnico, toliko da jo na konja

denem.« Rekši, gre deklici naproti. Od veselja se je deklica tresla, ko jo je prijel za roko.

»Kam me pelješ? Jaz ne grem dalje, mudi se mi domov, dragi! Moj oče se ne mudé dolgo in zaboga ne bi hotela —«

»Samo tja do drevja idi z menoj, rožica moja, srce moje! Očeta se pa ne boj, nič ti ne bo storil. Saj te vendar jaz ljubim neizrečeno bolj, ko te more tvoj oče, ki je celo preoster.«

»Ne, nikar ne govori tega!« dejala je deklica, »ti moga očeta ne poznaš, on je dober, najboljši oče.«

»Ali ga imaš rajši ko mene?«

»Tebe in njega!« pravi Helena in se zardi, »tebe rajši.«

Med tem pogovorom sta bila prišla do drevja. Deset korakov proč sta stala konja. Helenino strežajko je bil Cirianijev tovariš zadržal, dopovedovaje ji nekaj, kar ji je bilo pogodu.

»Tudi jaz te imam rajši ko deset očetov, srček moj! In če je to res, kar praviš, ali ne bi bila za vedno rajši pri meni ko pri očetu.«

Deklica obledi, hoče roko izpuliti iz mladeničeve in pravi: »Ne brez očetovega dovoljenja.«

»Tega ne bo potreba. Z menoj, lepota moja! Pojahajva kam, kjer bova sama.«

Res je zdaj Helena zagledala, da je strežaj konja bliže pripeljal. Od strmenja in straha ni mogla spregovoriti.

Pogledala je *njega*, na katerega je toliko zaupala, kakor da bi ga hotela vprašati, ali ni vse šala. Toda pri tem pogledu se ji je videl mladenič vse drug, in ko je roko stegnil, da bi jo prijel, sunila ga je proč in zavpila: »Proč, malopridnež! Na pomaganje!«

Služabnica je nedaleč stala s tovarišem Lahovim. Na krik svoje gospice je hotela na pomoč teči, a njen novi prijatelj jo je tako trdó za roko držal, da je videla, kako je oni mož v črnem plašču gospodično odnesel in na konja posadil, in ji ni mogel pomagati, da, celo vpiti ne, ker ji je velikan usta tiščal.

Šele ko je konj z jezdecem in njegovim lepim bremenom oddirjal, izpusti stari vojak služabnico, gre k drugemu konju, zajaha in izgine v mraku.

Jokaje si je služabnica lase pulila, ob čelo s pestmi bila in vpila: »O Jes-Marija, kaj bo, kaj bo, kaj bo!« Pa vse to ni nič pomagalo, gospice ni bilo, hudobni ljudje so jo odpeljali.

Naposled se domisli, da je to treba naglo sodniku naznaniti. On je moder, imeniten mož, otel jo bo, mislila si je in dirjala, kar je mogla, v mesto nazaj.

Revica ni vedela, da je sodnika, modrega in imenitnega moža, medtem enaka nesreča zadela ko hčer.

VI

Kako je govoriti? Ali ne tako, da je lepa deklica kakor sama namalana Mati božja v šentklavški cerkvi na strani? Tako je govoriti! Kaj misliš ti, Podplatnik? Zini nam eno, pa še ti, Kolček, eno, da boste dve modri besedi. In potlej bom vaju zaznamoval, dobro bom vaju pohvalil.«

Tako je dejal stražar Bojec, na sulico naslonjen, ko je kaka dva tedna po povedanih dogodkih nekega večera zbrano imel vse svoje kraljestvo od Podplatnika do Sušnje.

»Ahà,« dejal je oče Podplatnik skozi nos.

»Slabo si se mi odrezal. Pirh, domisli me, da ga bom slabo zaznamoval. Hči mestnega sodnika se mora bolje pohvaliti. Kaj ni tako govoriti? Jeli, Pirh, da. Domisli me, da ga bom slabo zaznamoval, pravim.«

»Bom,« odgovori Pirh.

»Bom. — kaj je ta beseda — bom, bom? Človek ima jezik, da več govori, ko samo bom, bom. Še tebe bom zaznamoval in te bom! Koliko je to besedi — bom? Samo ena je, kajne, Sušnja?« Rekši, upre stražni glavar Bojec svoje male oči v Sušnjo.

»Samo ena beseda je in še majhna,« odgovori ta.

»No, prav si govoril. Ena in še majhna; to je res, to je dobro povedano, prav dobro. Ti si beseden. Tebe imam rad, prav po božjih in cerkvenih zapovedih te imam rad. Ti boš z menoj hodil. Midva sama bova govorila. Kaj ni res, Kolček?«

»Res je, Bojec,« odgovori Kolček.

»Dobro si rekel, Kolček! Primojduha, dobro! Mi smo mi in smo, kar smo, kaj ni res?«

»Res. Naj bo sodnik zaprt ali kar hoče, in njegova hči, kjer hoče, mi smo mi.«

»Dvanajst sto zaznamovanih! Dobro in res je to. Kaj praviš ti, Kolček. ki si ubrisane glave, kje je hči mestnega sodnika? Kaj praviš? Lepa je bila, to pa to, lepa, kaj ni bila? Še jaz sem jo rad pogledal, ki sem v letih — ne rečem, da bi bil star, tega ne rečem, a lepa je, govori ti, kakor češ. Kaj praviš, kje je?«

»Pes jo vedi! Kaj mi mar in tebi nič mar in nam vsem nič,« pravi Kolček.

»To pa jaz vem,« pravi Podplatnik.

»Podplatnik vé; ali si slišal, Sušnja? Podplatnik vé! Govori in povedi, kako veš. Jaz bi bil stavil, da je pol tvoje glave prazne, pol s slamo natlačene in pol vrag te poznaj kakove, potlej šele pol pametne. In ti bi bil tudi stavil, Sušnja, in ti, Kolček, mi vsi trije. Kako veš? Glejte si,

Podplatnik bo še več vedel ko jaz, Bojec, ki sem mu po višji gosposki za glavo postavljen. Kako veš?»

Čuvaj Podplatnik je malo zaničljivo pogledal Bojca in kompanijo ter začel praviti: »Kaj ne veste, da tisti ljudje, ki na pismo beró, več vedó ko mi?«

»Kajpak da vemo, kajpak!« seže mu Bojec v besedo.

»No,« pravi Podplatnik, »naš poglavar ima meniha. Ta zna brati in je tudi druge naučil; tudi tistega Laha, tistega mladega. Ta je pa nekje bukve dobil, tam noter iz Benetk je bukve dobil, v katerih se tako zapisano bere, da človek lahko samega vraga pokliče; in ta vrag pomaga človeku, da vse stori, kar če.«

»Kako se pokliče ta vrag?« vpraša Bojec.

»Tega niso povedali. Pravijo pa, da je Lah, ki je pri glavvarju, nekomu ribiču v Krakovem črnega mačka ukradel, ki je imel belo liso na repu. Tega mačka je nesel za rep ob Ljubljani enajsto uro ponoči. Tam ga je za vrbov grm privezal in drl in mu živo srce iz drobovja vzela. To srce je z neko maščavo mazal in ga potlej dal hčeri mestnega sodnika. Zato je pa morala ž njim iti, kamor je hotel.«

»Dobro povedano to, kaj ni res?« vpraša Bojec.

»Ali prav po postavi,« odgovori mu eden.

»Kako si pa ti vse to pozvedel?« vpraša Podplatnika.

»Kako sem zvedel? Jaz nisem nič zvedel. Moja babnica ima tako napeljano, da ona vse zve. Moji babnici je

pravila neka soseda in ta je vso resnico slišala iz ust tiste ženske, ki je pri sodnikovi hčeri služila.«

»Tako je že vse istina, babe vedó, te imajo dobre novice. Pa kaj meniš ti, Podplatnik, in mi vsi, kaj menimo, ali je res deželski poglavar zaprl sodnika našega ali je to prazen glas med nami, kakor se pravi, kaj menimo? In če menimo, da ga je res, vprašam jaz in mi vsi vprašamo, ali nam to škodi ali nam ne škodi. In če nas nima kdo soditi, ako celo noč ne čujemo, menim, da nam ne škodi, torej nam ne škodi. Kaj ni res taka postava?«

In nihče ne bi bil Bojcu ugovarjal, ko se ne bi bil Kolček nanagloma domislil, da mu je v velikih silah in nadlogah ravno mestni sodnik to krušno službo naklonil; zato je imel v tem hipu toliko močate vesti, da je dejal:

»Veste kaj, to ni tako, kakor si ti, Bojec, rekel. Gospod Sumerek je bil pošten mož, na to se jaz trikrat priverim. Dokler je on bil, ni se nikomur v mestu v oči drezalo, da bi on ne bil na noge stopil. Zdaj pa, kar je on zginil, naj bo že zaprt ali naj je po svetu šel kakor ubežen Tomaž, ta čas je že dosti ljubljanskih meščanov pobitih po glavarjevih ljudeh. In bogvedi če še nas enega kaj enakega ne čaka. Zato jaz trdim, da nam škodi, ker mestnega sodnika ni.«

In Bojec, najmodrejši med njimi, je hitro preudaril: če mestni sodnik pride na sodnijo nazaj, utegnil bi izvedeti, da sem jaz tako in tako o njem mislil. Zato je Bojec s

svojo suho, sivo glavo pokimal, s sulico ob tla trčil in dejal: »Kar Kolčka poznam, zmerom ga imam za dobrega zaznamovanega in za pametnega. Resnico je zinil, in kdor pravi, da je ni, temu jaz betico ubijem, jaz sam.«

Vem, da bi bili ti hrabri možjé še več zanimivega uganili ta večer, ko ne bi bili ravno zdaj zagledali tropo Auerspergovih čuvajev, ki so od tistega poprej omenjenega večera kakor nalašč in mestu kljubovaje vsako noč okrog hodili. Bojec in tovariši so se kakor miroljubni neškodljivi možički bali kakega prepira z oholimi vojniki, zato so se brž poskrili vsaksebi kakor piščeta v prošénico pred kraguljem.

Mežavo je gledal mesec skozi gosto meglo nad Ljubljano, kakor da bi mu malo mar bilo za izvirne te razgovore. Pač ni čuda, zakaj, če je tudi nam dovoljeno, kar je temà poetov in pravljíčarjev pred nami že storilo, da se tej svetilnici vid in sluh natvezuje, videl in slišal je to kakor vsako noč po daljnem svetu marsikaj, kar ga je morda bolj zanimalo. Če se tedaj ravno tiste noči ž njim vred še drugam ozremo, najdemo nov prizor, novo črto v našo, škoda da le površno, sliko.

Na južni strani Ljubljane, kjer zdaj od vlade cesarja Franca sem rodovitna raván leži, vleklo se je v prejšnjih časih močvirje, gnezdo navodnih in močeradnih živali in izhlapišče nezdravja in puščobe.

Ob vzhodni strani je držala pot proti Ljubljani. Pozno ponoči je po tej poti z brzim korakom tekla človeška podoba. Po lahki in gosti stopinji bi bil gledalec spoznal, da je ženska, ko bi že tudi ne bil razložil celega telesa, ki je bilo zavito v dolgo črno haljo, v vojaški plašč, kateri je bil kakor za obrambo proti mrzli mokreči megli tesno čez glavo potegnjen.

Kakor bi se hotela oddahnuti, postala je pozna popotnica, skrbno ozrla se po bičju in ločju, rastočem po močvirju, in naposled za seboj nazaj. Pri tej priliki je njena roka nekoliko popustila odejo in videl se je mlad, bled obraz posebne dekliške lepote.

»Turjak se ne vidi več! O Bog in sveta Mati božja, pomagaj mi!« Rekši, se deklica zopet spusti v lahek tek. Pa pot je bila opolzka, sem ter tja celo blatna. Zato ji je stopinja večkrat zastala in čim dalje je bila, tem bolj je jela pešati. Videlo se je, da nežna nožica ni bila vajena dolgega pota. Tudi se je pri najmanjšem šumu plaho ozrla in lice je vselej še bolj zabledelo.

Že precej pota je bila naredila. Megla se je vedno bolj zgoščevala, tako da je komaj za dva koraka videla pred seboj. Tudi večče, ki so, nad močvirjem čudovito plesaje, deklico spremljale s svojo čarobno svetlobo in katerih poprej z neko grozo še gledati ni mogla, zginile so zdaj v gosti megli.

Naposled ni mogla več ni koraka storiti. Usede se na jarek in zdihne molitvico do Marije device, da bi le še eno uro mogla hoditi, da bi prišla do kakega stanovanja. In kakor bi se čutila nekako okrepčano, skloni se zopet pokonci in tiplje z nogami dalje. Komaj dvajsetkrat je stopila in že se ji je zdelo, da hodi dve uri. Mrzel pot ji oblije hrbet in hotela se je uleči na tla in čakati dobre ali slabe usode.

V tem hipu zagleda brlečo luč iz megle. Videlo se je, da je prav blizu. Stala je vedno na enem mestu. Morala je tu kaka hiša stati in upanje, da so tukaj dobri ljudje, ki jo bodo sprejeli in morda še — preganjalcev oteli, dalo ji je znova moči, da je rinila naprej. Kmalu je bilo razločiti obrisje majhne samotne koč, ki ni stala daleč od pota.

Okence na sprednji strani je bilo tako visoko, da ni mogla videti, kdo je v hišici, dasi je neki ravs slišala. Spe-la se je kvišku in potrkala. Toda šele ko se je lastnik pre-pričal, da je zunaj ženski proseč glas, prišel je na duri in odrinil zapah.

V borno izbico stopivša, je deklica videla razen mla-dega, visoko in močno zraščene-ga človeka, ki ji je odprl, samo še staro ženico, katera je brez vsega dela sedela na nizki, pol podrti postelji.

»Prosim vaju v imenu križanega Boga, imejte me čez noč. Jaz sem uboga preganjana ženska brez varuha in brez pomoči,« prosila je deklica.

Stara žena in sin njen sta čudoma gledala nenavadno beračico, ki je imela, kakor je bilo videti, zlate zapestnike in dragoceno obleko pod starim moškim plaščem.

»Andrejko,« dejala je čez nekaj časa starka svojemu sinu, »poprašaj to lepo gospico, ali ni s kakega grada in ako hoče, da jo domov spremiš.«

Andrejko, atletični sin stare žene, pak je strmé in z odprtimi usti debelo gledal lepo deklico. Kaj takega svoj živi dan ni še videl in zdelo se mu je, kakor bi se mu sanjalo.

»Čez noč bi rada bila pri nas, mati,« pravi sin.

»Šleva! Kje bo spala, spremi jo domov, strah je je. Me ne je bilo tudi strah, ko je bil tvoj oče še tako mlad, ko si ti zdaj. Kje bo spala pri nas? Gospoda ima mehke postelje. Midva nimava nič takega. Na klopi ali na slami je pretrdó.«

Pa dekličina lepota in njene prošnje so mladega gospodarja toliko omečile, da je materi prigovarjal in na vso mogočnost ugibal, kako bi se potnici postreglo, da bo dobro. Ali ko je deklica na njuno vprašanje povrhu razložila, da ni iz nobenega gradu v okolici doma, ampak iz mesta, da je bila ujetnica hudobnih ljudi na *Turjaku*, prestrašilo je to starko zopet tako, da je še bolj od-

bijala, rekši: »Gospodje s Turjaka so hudi gospodje. Če zvedó, da sva midva vam pomagala uiti jim, hišo nama požgó, kravo iz hleva izvlečejo in naju po svetu poženo. Kakor pravite, so vam morda že zdaj na sledu in Bog sam nas varuj, ko bi vas tukaj zalotili.«

»Dva naj le prideta ali pa trije,« odgovori sin. »Jutri ne bodo imeli kam kosila devati, jaz bom vsakega razparal, kdor bo stopil na naš prag, mati!«

Tako je bilo naposled ukrenjeno, da tujka ostane.

Ali komaj sta ji mati in sin za silo postlala, ko se zasliši zunaj klopotanje konjskih kopit in precej potem je nekdo na vrata nabijal in svetilnica je sijala skozi okno v koč.

Andrejko je hotel sekiro izza trama sneti, pa mati, ki se je bala zanj bolj ko za hčer druge neznane matere, branila mu je na vse kriplje. Tudi deklica, ki se je bila za prvega pol v nesvesti bleda usedla na začrnelo klop, stopila je zdaj med mladeniča in duri ter dejala: »Poslušaj mater, pomagati mi ne moreš. Naj mi Bog pomaga, tebi pa naj bo dobro za tvojo blagosrčnost.«

»Le pustite me in videli boste, koliko se jih bojim. Vi se pa skrijte tja pod klop, jaz vas zagrnem. Kdor bo hotel kaj vohati po hiši, temu ubijem glavo in Bog mi greh odpusti.«

Starka je medtem pri poslednjem oknu malo glavo ven pomolila. Bodisi da je bilo pretemno ali da ni že do-

bro videla, izmed treh mož, ki so pred hišo stali, zapa- zila je v naglici samo enega, ki je s svetilnico v roki na vrata trkal.

»En sam je, morda ga zlepo odpraviš, Andrejko. Ali varuj se ga in nič žalega mu ne stori,« pravi mati.

»Vi ste neumna žena, mati,« reče sin in obenem z ne- kakim čudnim glasom zarohni skozi okence ter sekiro pokaže. V hipu je bil pri drugem okencu moški obraz videti, ki je v kočo gledal. Videla ga je samo deklica, pa zavpila je na glas. Koj potem je pristopila k mlademu domačinu ter dejala: »Stoj, pomagati mi ne moreš, to vem. Ali večjo dobroto, kakor bi me zastonj branil, storiš mi, če tole pismo neseš v mesto in oddaš kupcu Simonu Grniščaku. Reci, da mu to pošlje *hči mestnega sodnika*.« Četrť ure pozneje so trije jezdeci drveli od kočje proti južni strani, od koder je bila prišla uboga jetnica. Prvi je imel pred seboj na konju nesvestno deklico; bil je Ciri- ani.

VII

Meščanje ljubljanski niso vedeli, kam je sodnik nagloma zginil. Zakaj, dasiravno se je bil hitro glas zagnal, da ga je deželni poglavar zaprl, raznesli so vendar poglavarjevi ljudje kmalu drugo novico, ki je pravila, da je mož sam pobegnil, samo da bi se glavarju odtegnil, ki je imel piko nanj; da, celó poglavar sam je očitno govoril, da ne vé zanj, da bi ga pa hotel kaznovati zaradi prikrivanja pobojnika njegovega hlapca. Ta poslednja novica se je nekaterim tolikanj verjetnejša zdela, ker tudi hčere ni bilo v mestu. Resda se je vedelo, da je Ciriani, ki je bil poslednji čas pri Auerspergovih, deklico odpeljal. Ali vedelo se je tudi, da je bil ta Italijan poprej z mestnim sodnikom znan, da ga v zadnjih časih ni več videti pri poglavarju, in tako so sklenili nekateri, da je bilo to odpeljevanje samo prevara sodnikova, ki je potem sam laglje umaknil se.

Drugi pa, ki so glavarja natančneje poznali, sodili so, da v vsej tej reči vendarle več tiči, kakor se je videlo. Med temi je bil tudi Simon Grniščak. Večkrat je ta mož skušal nekaj veljavnejših svojih vrstnikov napraviti, da bi naravnost in očitno stopili pred poglavarja in ga ob-

dolžili. Pa kakor vselej, tako so bili tudi tačas ljudje oprezni in strašljivi. Dasi mu jih je veliko pritrdilo, da bi bilo to dobro in prav, bali so se vendar vsak zase, menili so, da jim primanjkuje dokazov, in so ukrenili, da naj se reč še odloži, dokler od te ali one strani luč ne posveti. Da so to vsi želeli, to je gotovo. Glavar ni namreč nika- kor pokazal želje meščanom se prikupiti, temveč od dne do dne so ga sovražili bolj, ker je neusmiljeno najmanjše vzroke porabil, da je, kakor letopisec pravi, »divjal med meščani ljubljanskimi s smrtjo in pobojem«. To pa tem laglje, ker mesto ni imelo samostojnega sodnika in si ga še izvoliti ni upalo.

Naenkrat pak so se reči spreobrnilo na toliko, da so vsaj nekateri dobili skazano to, kar se jim je prej najbolj verjetno zdelo.

Kupec Simon Grniščak je namreč neko jutro dobil majhno pisemce, katero mu je mlad kmet prinesel. Hitro je spoznal, da so to črte znane roke — hčere mestnega sodnika. Pisano je bilo samo malo besedi in nerazložno, ker je bil listič star in razvaljan, vendar je Simon razbral besede: »Moj oče je v poglavarjevi hiši v ječi. Mene kakor ujetnico držé na Turjaku. Pomagajte očetu, odpustite mi mojo nekdanjo nehvaležnost; če se še kdaj vrnejo časi, prejšnjim enaki, ne bo za očetom človeka na svetu, kateremu bi bila več dolžna in več storiti pripravljena ko Vam.«

Zdaj je imel kupec dokaz v roki in nemudoma se je lotil dela. Še tisti dan je vedelo vse mesto, da mestni sodnik Sumerek ni pobegnul, temveč da ga ima poglavar zaprtega. Meščanje so bili srditi. Tam pa tam se jih je zbiralo po gručah in posvetovalo, kako bi se dalo pomagati. Poglavarjevi ljudje so zapazili, da je večina meščanov oboroženih, da vsi nekako potuhnjeno in temno gledajo. Tudi pretenja in rotenja je bilo slišati. Vendar celo popoldne je bilo še vse tiho. Čakali so meščanje, kaj bodo povedali prvaki njihovi, ki so šli k poglavarju.

Ko so pa ti prišli in povedali, da Auersperg taji, da je častite može skoro zgrdo odgnal, bil je upor gotov in se je začel s tem, da so rokodelci in kmetje zapodili nekaj glavarjevih hlapcev. S krikom in vikom so se zbirali pred mestno hišo z raznovrstnim orožjem. Od trenutka do trenutka je drhal naraščala, hrup in hrup je bil vedno večji. Naposled se cela truma vzdigne proti poglavarjevi hiši.

Tam je bil Auersperg v hitrici zbral nekaj svojih ljudi. Pa spoznal je brž, da se kakemu uporu, kakor mu je ravno zdaj žugal, v tem hipu ne bi mogel ustavljati, kajti veliko poprej zbranih hlapcev je bil ravno poprejšnji dan poslal na svojo graščino v Turjak. Nasproti pak je sprevidel, da je velika nevarnost zanj, če ga razkačeni meščanje v roke dobodo.

V skrbi tedaj je koračil mož po sobi gor in dol, ko mu eden služabnikov naznani, da se velika drhal vali. Ukaže, naj se vrata zapró in da naj bodo hlapci pripravljene, pa samo za brambo.

Potem vzame ključ in pravi sam pri sebi: »Zdaj mi utegne samo on pomagati.«

Rekši, koraka čez mostovže tja do zadnjega kota, kjer so bile samotne duri. Ko odklene, stopi v majhno staničo, ki je imela samo eno okence, premreženo z gostim železjem. Pri majhni mizici je sedel precej postaren mož, bled in upadel, ter glavo podpiral. Ni bilo lahko spoznati — Sumereka, mestnega sodnika.

»Dober dan!« ogovori ga Auersperg ter duri za seboj zapre.

»Tega mi vi ne voščite iz srca, zatoorej se vam ne bom zahvalil,« pravi sodnik. »Jetniku ni noben dan srečen, najmanj pa bi ga smel s tem prijaznim ogovorom hinavsko nadlegovati tisti, ki ga brez pravice v zaporu ima.«

»Zapora se lahko to uro iznebite, ako vas je volja. Neko malenkost mi boste obljubili.«

Sodnik ga srepro pogleda. »Kaj vam hočem obljubiti?«

»Samo to, da se ne boste nad menoj maščevali, da ostane tiho, kar je bilo med nama, in da svoje ljudi v red spravite.«

Nehoté se je Sumerek nasmehnil in samodopadljiva misel ga je obšla, da se je plemenitaš visoke rodovine,

njegov največji sovražnik, ponižal pred njim. Koj pa je premagala njegova boljša natura in dejal je: »Gospod poglavar, jaz sem kristjan. Maščeval me bo drug, višji gospod sam se ne bom. Jaz vam sam rad odpustim. Vendar govorili ste še drugo besedo, naj svoje ljudi v red spravim, kaj ste hoteli s tem povedati?«

Zdaj je bil krik in ropot slišati. Meščanje so že nabijali na vrata.

»Kaj to pomeni? Orožje sem slišal!« pravi sodnik. »Vem, vidim, v najhujši sili ste k meni prišli. Mesto je oboroženo proti vam! Ali ni res tako? Bojim se, da imajo ljudje vzroke, zakaj ojnice prestopljajo. Bojim se pa tudi, da vam ne bi mogel pomagati.«

»Ti lahko pomagaš, mož, in moraš. Če ne, nabrusil bom jaz svoj meč v tvoji krvi; potem bo rajši klal pse tvoje vrste tu doli.«

Sodnik se mirno usede na stol nazaj in pravi: »Tukaj sem, star, siv in brez brambe. Porini, usmrti me. Prav po svoje boš storil.«

Toda namesto v sodnika, porine glavar meč v nožnico nazaj, in kakor bi se nekaj drugega premislil, razvedri se mu čelo, stopi dva koraka proč in pravi: »Meščan, tudi tvoja hči je v moji oblasti. Stori, kar ti velim, in obe tam ti na svoje viteško poštenje, da jo doboš nazaj.«

Sodnik je barvo spremenil. Tresel se je, ko je vstal pokonci, in pogleda njegovega bi se bil vsak drug prestrašil.

»Tudi moja hči! Moj otrok! Kje ga imaš?«

»Prisegel sem, da jo doboš nazaj, prisezi ti, kar ti velim, brž, sicer je prepozno.«

»Prisegam na Boga, na svoje izveličanje, a daj mi otroka, nepokvarjenega, poštenega!« izgovoril je sodnik in v hipu je glavar odprl duri in odpeljal starega moža.

Zdajci se med krdelom na ulicah prikaže visok mož, nihče ni vedel, kdaj in od kod je prišel. Glas je šel od ust do ust: »Sodnik, sodnik!« in ko bi mignil, je divji hrum potihnil.

»Meščanje,« govoril je sodnik, »če sem kdaj prav govoril in delal za vas, če ste kdaj moj svet in mojo besedo poslušali, slušajte me zdaj. Naj se vsak izmed vas mirno vrne domov! Ne smemo si sami pravice delati, temveč pustimo to Bogu in tistim, katere je on postavil.«

Dalje Sumerek ni mogel glasno govoriti. Simon Grniščak se je prerinil do njega. »Pomagaj, da spraviva ljudi domov, če nočeš svojega prijatelja v zgodnji grob zakopati in hčer njegovo izdati,« dejal mu je tiho sodnik.

Čeravno ni bilo lahko delo razkačene ljudi utolažiti, imela sta vendar ta dva moža toliko veljave, da se je v kratkem času drhal razkropila. Ko se je storila noč, stala je še tam pa tam pred hišami kaka razstavka mešča-

nov, ki so kleli glavarja in ukrepali, kaj se bo iz tega naredilo, ali pa ugibali, kje je bil mestni sodnik, kako je naenkrat med ljudi prišel in zakaj pač ni pustil, da bi bili glavarja pregnali ali potolkli.

Sodnik in nekaj veljakov pa je imelo druge pomenke o istem času v Simonovi hiši. Sumerek se je svoji častni službi odpovedal za ta čas, kar bode Auersperg glavar, in se ni nič udeleževal posvetovanj, kaj bi mesto storilo nasproti svojemu mogočnemu zatiralcu. Nihče ni vedel vzroka Sumerekovega ravnanja razen Grniščaka, kateri je bil za začasnega mestnega sodnika izvoljen. Obenem pa je bilo tudi sklenjeno, da mesto pošlje natihoma tri veljavnejše meščane do vladarja vojvoda Ernesta, kateri naj bi mu potožili, kako novi glavar dela.

VIII

Auersperg ni mogel pozabiti, kako se je bil poslednji čas ponižal ne samo pred Sumerekom, ampak pred vsemi meščani. Mislil je tedaj, kako bi se dal ta navidezni madež izbrisati. Pokazalo se je bilo, da je pre slab, da bi vselej ukrotil svoje podložne. Zato si je zdaj prizadeval, kolikor moči zopet utrditi se, nabiral večje število vojakov okrog sebe in se preselil iz svoje hiše sredi mesta na utrjeni ljubljanski grad. Sicer pa je vsekakor skušal razdražiti meščane še vdrugič, da bi jim pri drugemu uporuh pokazal svojo moč, katere pri prvem ni mogel. Zapiral je iz majhnih vzrokov mestne ljudi, prilastoval si kakor popred sodnijo in na smrt obsodil zdaj tega, zdaj onega. Večkrat bi se bilo ondanšnje dejanje ponavljalo, pa vodniki mestni so na vso moč vsako enako početje ustavljali, obetaje si, da kmalu pride poslanstvo od vojvode nazaj, in potem se zgodi pravica in pride pomoč.

Kar se tiče glavarjevega obnašanja Sumereku nasproti, bilo je od tistega dne drugačno. Res je Auersperg po svoji misli imel vzrok sovražiti ga bolj ko vsakega drugega, vendar dal mu je bil svojo pošteno besedo, in dasi

je napačno razumel človeštvo in njegove narurne pravice, držal se je vendar kakor ves njegov čas vere in verskih reči, tedaj tudi svoje prisege. Zatorej ga je pustil na miru in je bil trdno namenjen, tudi drugi del svoje obljube izpolniti, namreč hčer mestnega sodnika iz Cirianijeve oblasti očetu nazaj poslati.

Nekega popoldne so se bližali trije možje na konjih gradu Turjaku, Auersperg sam, Sumerek in Grniščak. Danes je imel stari sodnik svojo hčer zopet videti. Pa nikakor ni mogel biti vesel; zamišljen je sedel na konju, in ker nekaj potov ni odgovarjal Simonu, obmolknil je tudi ta. Grof pak je bil previsok, da bi se bil menil s tem ali onim plebejcem. Edino, kar jima je od Ljubljane do Turjaka povedal, bilo je to, da, kadar se enkrat oprusti svoje obljube in oddá deklico očetu, bode govoril še z obema; zdaj pak se jima ni ničesar bati.

Ko so prišli v grad, zagledala sta meščana dobro znanega človeka, Cirianija, kateri je strmé gledal, kako je to, da Auersperg pride v tovarišiji teh dveh mož.

»Povejte temu malovrednežu, gospod glavar,« dejal je Simon, »da, če je še kaj moža v njem, naj se meni zgla-si, kadar ga je volja. Jaz bi rad ž njim besedo govoril.«

Poglarar ni odgovoril meščanu nič, ampak poklical je Laha na stran in mu dejal:

»Priatelj moj, danes morate vi zame nekaj darovati.«

»Ničesar vam ne bi mogel odreči, vesel sem, če se vam morem hvaležnega skazati. Morda hočete, da vaša pajdaša shranim?« vpraša Ciriani.

»Ne, temveč svojo deklico morate dati očetu nazaj.«

Italijan je oči pobesil in obmolknil. Koj pa mu je strast zavrela vročo južno kri, stisnil je pest in dejal:

»Terjajte, da svoje življenje zastavim za vas, in bom ga. Tega pa ne zahtevajte, sosebnost zdaj ne. Brez nje ne morem in nočem živeti. Dva dni in še pozneje, ko sem jo pripeljal sem, dal bi jo bil nazaj; zdaj se mi zdi, da je malo voljnija, zdaj ne morem.« Tak odgovor je plemenitaja Auersperga tudi razsrdil. Zaničljivo je pogledal Cirianija in dejal:

»Veste vi, da sem jaz svojo voljo do dejanja dognal že drugačnim možem nasproti, ko ste vi? Zapomnite si dobro, da imam jaz vam zapovedovati, ne vi meni. Vsak berač prevzeten postane, kadar se nasiti, tako tudi vi. To je pa zaradi tega, ker ste pozabili, da ste prišli k meni čisto gole mošnje ter niste prinesli ničesar, razen kar ste na sebi imeli in suhotno kljuse pod seboj.«

»Tudi pošten meč in poštene rodovine ime, in če hočete, tudi roko, ki zna odgovarjati na enake besede, ko so vaše,« pravi Italijan.

»Bomo videli,« odgovori grof ter odide.

Znano je, da malenkostno očitaje človeka, ki ima še nekaj časti v sebi, tolikanj speče, kakor če se v oči vrže

beraštvo in se mu še našteva, kaj in koliko dobrega je po nevrednem od nas prejel.

Lahko se tedaj razsodi, kako je bilo Cirianiju v tem hipu, ki je že po naturi bil burne in nagle krvi, zraven pak je živel še v onem času, ko je svet vsako malo resnično ali namišljeno razžalitev menil samo s krvjo popraviti in maščevati.

Gospodar Turjaški je pač vedel, da bi njegov gost njemu vkljub kaj poskušal. Da bi morda z deklico ne pobegnil, ukazal je dvema služabnikoma postaviti se pred duri tiste stanice, kjer je bivala hči mestnega sodnika, in jima ostro zapovedal nikogar izpustiti. Potem je šel zopet k meščanoma.

Morda da bi poslednjima nekaj svojega bogastva razkazal, zapovedal je bil že prej meščana pogostiti. Toda stari sodnik se ni ničesar hotel pritakniti, dokler ne bi hčere videl.

Zatorej ju je peljal glavar, brž ko je nazaj prišel, po stopnicah navzgor do sobe dekličine. Ko so stopili v stnico, stala je deklica v sredi, belo oblečena in obrnjena proti vratom. Za roko jo je držal Ciriani. Ko je očeta zagledala na pragu, vzkliknila je od veselja, hotela s silo izpuliti se Cirianiju, a ta jo je trdno držal. Ravno ko je izgovorila besedo »oče«, izvleče Italijan nož in z divjim krikom zavpije:

»Nihče te žive ne bo meni vzel, tudi vsi grofi Auerspergi ne.«

Rekši, jo v srce zabode.

Stari sodnik ni besedice črhnil, kri mu je šla iz lica, naslonil se je na zid, zdrsnil in omedlel na tla.

Tudi grofa je naglo hudodelstvo tako prevzelo, da za prva ni vedel kaj storiti.

Poštenjaka Simona je sicer tudi osupnilo, a ne toliko, da bi si v svesti ne bil, kaj je po njegovi najboljši pameti potreba. Preden je mogel Ciriani uskočiti, je bil Simonov kratki meščanski meč v trdni vajeni roki.

Boj je bil kratek. Lah se s svojim nožem ni mogel braniti. Kmalu se je zvrnil.

Dve duši ste šli skoro obenem pred sodni stol odgovor dajat. Pač se je ena laglje odgovarjala od druge. V trenutku je bila soba polna služabnikov, ki so strmé gledali, kaj to pomeni.

Tudi gospodar je bil medtem reč po svoje premislil. Ukazal je hlapcem, naj starega sodnika in njegovo mrtvo hčer spravijo v mesto. Grniščaka pak je zapovedal zapreti, rekoč, da v njegovi hiši nima nihče pravice koga kaznovati, ko on sam in njegovi bratje. Zastonj se je Simon izgovarjal, da je tudi njemu varnost obljubljen, zastonj se je hlapcem srdito branil ko medved, polomili so ga do tal in moral je v zaporu ostati.

Med tistimi dnevi, ob katerih je Ljubljana, osredok lepe kranjske dežele, svojega vladajočega vojvoda z gromovitim veseljem pozdravila, šteje se tudi pepelnična sreda leta 1425. Ta dan je bil Ernest sam v Ljubljano prišel, da bi mestu zopet povrnil mir in pokoj.

Koj ko je bil zaslišal od poslancev mestnih, kako deželni poglavar Auersperg pod noge meče sveto pravico, poslal in sklical je bil v Ljubljano več veljavnih mož svetnega in duhovskega stanú, ki so imeli nalogo Auerspergove pregrehe preiskati, in če se uresniči, kar meščanje tožijo, ostro soditi ga.

Dasiravno so ga ne samo njegovi sorodniki podpirali in zagovarjali, temveč tudi večina kranjskega višjega plemstva, je bil vendar odstavljen in na smrt obsojen.

Ko je tedaj na omenjeni dan vojvoda sam v Ljubljano prišel, da bi razjarjene meščane potolažil in deželi drugega poglavarja postavil, ponudila se je bratoma obsojenca, Herbartu in Leopoldu Auerspergu, prilika na čelu velike množine sorodnikov in prijateljev za pomiloščenje prositi. Vojvoda se je menda tudi bal zameriti se tem mogočnim možem, zato se jim ni upal prošnje odbiti. Tako je Jurij zaslužen kazni odšel, če ni bilo toliko ponižanje za prevzetnega grofa že kazni dovolj.

Na njegovo mesto je bil za deželnega poglavarja izvoljen Ulrik Šenk z Ostrvca, s katerim so bili menda

Ljubljčanje bolj zadovoljni, ker zgodovina nič slabega o njem ne ve.

Sumerek, ki je bil pri sodnji proti Auerspergu eden najglavnejših tožnikov in prič, ni dolgo živel. Šel je kmalu za hčerjo, popred pak je še videl, da je bil na njegovo mesto za sodnika izvoljen njegov prijatelj Simon Grniščak, ki je bil še pred sodbo iz zapora izpuščen. Ker prve neveste, katero si je bil izbral, ni mogel dobiti, ostal je žive dni zvest svetemu pismu, ki pravi, da je »bolje, če človek tako ostane«.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-204-1